

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และพนักงานครู สังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี สระบุรี และสิงห์บุรี เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าเป็นไปตามขั้นตอน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

1. ความหมายของความคิดเห็น
2. ความสำคัญของความคิดเห็น
3. การวัดความคิดเห็น

สถานศึกษา

1. ความหมายของสถานศึกษา
2. ความสำคัญของสถานศึกษา
3. บทบาทของสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายการบริหารงานวิชาการ
2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
3. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร
2. ความสำคัญของหลักสูตร
3. องค์ประกอบของหลักสูตร
4. สาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารหลักสูตร

1. ความหมายของการบริหารหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร
3. การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

- 3.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
  - 3.1.1 ความหมายการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
  - 3.1.2 พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
- 3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.2.1 ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.2.2 พฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 3.3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
  - 3.3.1 ความหมายของการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
  - 3.3.2 พฤติกรรมวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- 3.4 การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.4.1 ความหมายของการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.4.2 พฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
- 3.5 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
  - 3.5.1 ความหมายของการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
  - 3.5.2 พฤติกรรมการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

## แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

### 1. ความหมายของความคิดเห็น

นวนพ วงศ์เสงี่ยม (2547, หน้า 19) ได้ให้ความหมาย ความคิดเห็นว่า หมายถึง การแสดงออกต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นผลมาจากประสบการณ์ ความรู้ของผู้แสดงความคิดเห็น อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้

เพทชาย ศิริมุสิกะ (2547, หน้า 8) ให้ความหมาย ความคิดเห็น ว่า หมายถึง ความเชื่อ การตัดสินใจ ความรู้สึกประทับใจที่ไม่ได้มาจากการพิสูจน์หรือซึ่งนำหนักความถูกต้องหรือไม่

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2550, หน้า 9-11) ให้ความหมาย ความคิดเห็นว่า หมายถึง การแสดงความคิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนในการทำงาน จะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์การ หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างไรอย่างหนึ่งร่วมกันแล้ว จะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือผูกพันสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

สนองชัย ศรีอุทัย (2550, หน้า 30) ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น หมายถึงความรู้สึกส่วนบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นการพูด หรือการเขียน ซึ่งบุคคลนั้นมีความรู้สึกอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ สถานภาพ สิ่งแวดล้อมและความเชื่อเป็นพื้นฐานซึ่งความคิดเห็น

ที่แสดงออกมานั้น อาจจะไม่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับบุคคลอื่นก็ได้ เป็นส่วนหนึ่งของเจตคติหรือใช้แทนกันได้

เกษียร มีแต่้ม (2551, หน้า 9) ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความรู้สึกหรือความเชื่อส่วนบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ค่านิยม ทักษะคติมาเป็นส่วนประกอบการตัดสินใจมีการแสดงออกด้วยวิธีการพูด การเขียน การปฏิบัติ หรือการสื่อสารด้วยรูปแบบต่าง ๆ

อีแซค (Isaak, 1981, p.203) ให้ความหมายความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางคำพูดหรือคำตอบที่บุคคลได้แสดงออกต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะจากคำถามที่ได้รับทั่ว ๆ ไป

เว็บสเตอร์ (Webster, 1983, p.120) ได้ให้ความหมาย ความคิดเห็นว่า หมายถึง ความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนความแน่นอน หรือความรู้อันแท้จริง แต่จะตั้งอยู่ในจิตใจ ความคิดเห็นและการลงความเห็นของแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงความรู้สึก หรือความเชื่อส่วนบุคคลต่อการดำเนินการ โดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ค่านิยม ทักษะคติ มาเป็นส่วนประกอบการตัดสินใจ

## 2. ความสำคัญของความคิดเห็น

พรทิพย์ แฝงสุด (2540, หน้า 86) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดเห็นว่าการแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์ ถึงแม้จะแตกต่างหรือขัดแย้งกัน แต่จะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้มีโอกาสใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจ เลือกวิถีทางแก้ปัญหาได้หลายทางด้วยความสุขุมรอบคอบขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2542, หน้า 185) ได้ให้ความสำคัญของความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงความคิด ความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ

สมโชค แก้วสีดวง (2544, หน้า 12) ให้ความสำคัญของความคิดเห็นว่ามีความสำคัญต่อการตัดสินใจ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลนั้นโดยตรง ซึ่งจะเป็นไปในสร้างสรรค์หรือทำลายก็ได้

นวนพ วงศ์เสงี่ยม (2547, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน การกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงระบบงานการดำเนินงาน รวมทั้งการฝึกหัดการทำงานด้วย เพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและตามความพอใจของผู้ร่วมงาน

สฤษฎี จิตนอก (2548, หน้า 15) ให้ความสำคัญของความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายต่างๆ หรือการวางระบบงาน ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ให้ความสำคัญของความคิดเห็น มีดังนี้

1. เป็นแนวทางให้มีโอกาสใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจ เลือกวิถีทางแก้ปัญหาได้หลายทางด้วยความสุขุมรอบคอบขึ้น
2. เป็นการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ
3. มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลนั้นโดยตรง ซึ่งจะเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์หรือทำลายก็ได้
4. เป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการวางระบบงาน ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

### 3. การวัดความคิดเห็น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2544, หน้า 13) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบวัดความคิดเห็น ซึ่งมีหลายวิธีตามการพัฒนา ได้แก่

1. การพัฒนาแบบวัดความคิดเห็นตามวิธีของเทอร์สโตน (Thurstone) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของความคิดเห็นที่ต้องการศึกษา การรวบรวมข้อความที่จะแสดงความคิดเห็น การให้ กลุ่มผู้ตัดสินพิจารณาข้อความและกำหนดค่าข้อความความคิดเห็น การคำนวณค่าประจำข้อ และค่าการกระจายของความคิดเห็นของผู้ตัดสิน การคัดเลือกข้อความ เพื่อนำไปใช้วัดความคิดเห็น และการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความคิดเห็นทั้งฉบับ
2. การพัฒนาแบบวัดความคิดเห็นตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของความคิดเห็นที่ต้องการศึกษา การเขียนข้อความ การกำหนดคำตอบ และน้ำหนักคะแนนของตัวเลือก การคัดเลือกข้อความ และการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความคิดเห็นทั้งฉบับ
3. การพัฒนาแบบวัดความคิดเห็นตามวิธีของออสกู๊ด (Osgood) การกำหนดช่วงบนมาตรวัดและการกำหนดคะแนน การคัดเลือกข้อความ และการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความคิดเห็นทั้งฉบับ
4. การพัฒนาแบบวัดความคิดเห็นของฟิชบายน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของความคิดเห็นที่ต้องการศึกษา การสำรวจความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การคัดเลือกความเชื่อเด่นชัด การนำความเชื่อที่คัดเลือกได้นำไปสร้างข้อคำถาม การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความคิดเห็นทั้งฉบับ

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2547, หน้า 240-242) กล่าวถึงการวัดความคิดเห็นว่า มีการสร้างแบบวัดความคิดเห็นหลายวิธีที่นิยมและรู้จักกันแพร่หลาย ได้แก่

## 1. เทอร์สโตน (Thurstone)

มาตราวัดความคิดเห็นแบบของเทอร์สโตน (Thurstone) เป็นแบบสากล มีช่วงระยะเท่ากัน (equal apperaring intervals) มีวิธีสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 สร้างข้อความวัดความคิดเห็นที่ต้องการศึกษาขึ้นมาชุดหนึ่ง (statement) แต่ละข้อให้มี 11 คำตอบเรียงจากลำดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งจนถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้คะแนนเรียงลำดับจาก 1 ไปถึง 11 ดังตัวอย่าง

ข้อความ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกอบรมจริยธรรม

คำตอบ 1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10.....11

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1.2 นำข้อความที่สร้างขึ้นมาวิเคราะห์ หาคุณค่า ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน และค่าความแปรปรวน โดยใช้ค่าพิสัยในควอไทล์ (interquartile range) ค่าที่ได้ไม่ควรเป็นค่าต่ำ ๆ ไม่ควรเกิน 1.67 ถ้ามีค่ามากกว่าแสดงว่าข้อความนั้นไม่ชัดเจน มีความคลุมเครือ

1.3 นำแบบสอบถามไปหาค่าความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability)

## 2. ลิคเคิร์ทสเกล (Likert scale)

เป็นวิธีที่รู้จักกันแพร่หลายมากวิธีหนึ่ง เพราะง่ายต่อการวัด ไม่มีกระบวนการอะไรมากมาย การวัดความคิดเห็นแบบลิคเคิร์ทมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 รวบรวมหรือเรียบเรียงข้อความที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่ต้องการจะศึกษา ข้อความแต่ละข้อความจะมีทางเลือกได้ 5 ทาง คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความควรจะเขียนในแง่ของความรู้สึก ความเชื่อ หรือความตั้งใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ใช่เป็นข้อเท็จจริง ข้อความประกอบด้วยข้อความที่สนับสนุน (เชิงบวก) และต่อต้าน (เชิงลบ) คละกันไป เป็นข้อความที่สั้น เข้าใจง่ายและชัดเจน สำหรับการให้คะแนน ถ้าข้อมูลมีลักษณะเป็นเชิงบวกให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

แต่ถ้าข้อความใดมีลักษณะเป็นเชิงลบ จะให้คะแนนกลับกัน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน

นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับประชากรกลุ่มที่จะทำการศึกษา

2.2 นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (discriminant power) โดยใช้สูตรสถิติการทดสอบที (t-test) ซึ่งแบ่งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ค่าที (t) ที่คำนวณได้ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป หมายความว่า กลุ่มสูงและกลุ่มต่ำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2.3 นำแบบสอบถามที่เลือกได้แล้วไปทดสอบความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) แล้วจึงนำไปใช้ในการวิจัย

มอร์แกน, และคิง (Morgan, & King, 1971, p. 516) กล่าวว่า การวัดความคิดเห็น การจะให้ใครออกความเห็นควรถามต่อหน้า ถ้าจะใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็น ต้องระบุให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้ แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยเฉยๆ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับข้อความว่าเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็น มีหลายวิธี ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวัดความคิดเห็นในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ที่ได้รับความนิยม คือ แบบวัดความคิดเห็นของเทอร์สโตน (Thurstone) และลิเคิร์ต (Likert) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดความคิดเห็นตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

## สถานศึกษา

### 1. ความหมายของสถานศึกษา

วิโรจน์ สารรัตนะ (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาตามแนวคิดของฮอย (Hoy) และมิสเกล (Miskel) ไว้ว่า สถานศึกษา หมายถึง องค์การที่ผู้บริหารผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก เป้าหมายสุดท้ายของสถานศึกษาก็คือ การเรียนรู้ของนักเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 117) ให้ความหมายของสถานศึกษาว่า หมายถึง ที่ตั้งหรือบริเวณที่ใช้เพื่อการเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม โดยมีบุคลากรที่ทำหน้าที่บริการ สนับสนุนและการจัดการศึกษา

วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์ (2546, หน้า 21) ให้ความหมายของสถานศึกษาว่า หมายถึง องค์การซึ่งบุคลากรในองค์กรเป็นครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นปัญญาชน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ก็คือองค์กรที่จัดการศึกษา ซึ่งเรียกกันว่าสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษา จึงรวมความถึง สถานพัฒนาเด็ก โรงเรียน ศูนย์การเรียน

วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ของเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547, หน้า 3) ระบุไว้ในมาตรา 4 ว่า สถานศึกษา หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2550, ย่อหน้า 1) กล่าวว่า สถานศึกษา หมายถึงหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือเอกชน เช่น โรงเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือภาคเอกชน เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือ หน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ

## 2. ความสำคัญของสถานศึกษา

วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์ (2546, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษาว่า ในกระบวนการศึกษาอบรมทั้งหมด ต้องนับว่าโรงเรียนมีความสำคัญเป็นพิเศษ โรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาสมรรถภาพทางสติปัญญา ฝึกหัดการพิจารณาไตร่ตรอง นำเข้าถึงมรดก ทางวัฒนธรรมที่คนในยุคก่อนได้สร้างสมไว้ ส่งเสริมความรู้จักคุณค่าต่าง ๆ เตรียมชีวิตในด้านอาชีพ ทำให้เกิดสัมพันธไมตรีจิตขึ้น ในระหว่างนักเรียนที่มีฐานะทางสังคม และอุปนิสัยต่างกัน ส่งเสริมจิตใจที่โน้มเอียงไปในทางที่ เฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนนั้นเหมือนกับ ก่อตั้งศูนย์อันหนึ่งขึ้น กิจกรรม และความก้าวหน้าของศูนย์นี้ จะส่งผลไปถึงครอบครัว ครูบาอาจารย์ และสมาคม ทุกชนิด ซึ่งส่งเสริมพัฒนาชีวิตทางด้านวัฒนธรรม บ้านเมืองและศาสนา ทั้งยังส่งผลไปจนถึงสังคมในบ้านเมือง และประชาคมมนุษย์ทั้งมวล

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2546, หน้า 31-32) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวมวิชาการต่าง ๆ เพื่อสะดวกในด้านการเรียนรู้ของชุมชน
2. เป็นแหล่งผลิต พัฒนา และคัดเลือกสมาชิกที่ดีของชุมชน
3. เป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน
4. เป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรม และบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน
5. เป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ ๆ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 (2547, หน้า 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษาว่า สถานศึกษาเป็นสถาบันที่พัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะเป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข เพราะฉะนั้นจึงต้องให้นักเรียนมีพัฒนาการ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้าน

ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จันทรานี สงวนนาม (2551, หน้า 120) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานศึกษาว่าเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติ และตามนโยบายของรัฐ โดยเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติที่สามารถทำให้นโยบายของรัฐเห็นผลการปฏิบัติที่เป็นจริง เกิดขึ้นและมีหน่วยงานระดับที่สูงกว่า สถานศึกษารับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในระดับกรม จังหวัด อำเภอ หรือระดับเขตการศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานหลายระดับรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการศึกษา แต่สถานศึกษาถือว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติการผลของการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นที่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และมีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการศึกษาที่จะให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สถานศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม รวมทั้งการผลิตเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สถานศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่พัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพการที่จะได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพก็ต้องอาศัยการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจัดเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดที่จะทำให้การบริหารการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาและสถานศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นความสำคัญในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ กระบวนการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อสังคม คุณธรรมและจริยธรรม

### 3. บทบาทของสถานศึกษา

กิติมา ปรีดีดิถลก (2543, หน้า 41) ได้กล่าวถึงบทบาทของสถานศึกษาไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการและการเงิน
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารอาคารสถานที่
5. การบริหารกิจการนักเรียน
6. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2544, หน้า 4) กล่าวว่าบทบาทของสถานศึกษาแบ่งได้ 5 ประเภท ได้แก่

1. การบริหารงานบุคคล
2. การบริหารงานวิชาการ
3. การบริหารงานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่และบริการต่าง ๆ

4. การบริหารกิจการนักเรียน
5. การบริหารด้านความสัมพันธ์ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 24) กล่าวในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 39 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 158) กล่าวว่าบทบาทของสถานศึกษา มี 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ
3. ด้านการบริหารบุคคล
4. ด้านการบริหารทั่วไป

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (2550, ย่อหน้า 5) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ

- 1.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

- 1.2 จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนเหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

- 1.3 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ

2. ด้านการบริหารงบประมาณ

- 2.1 จัดตั้งและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ

- 2.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล ดำเนินการตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

- 4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4.2 ดำเนินการและกำกับ ติดตามและประเมินผลงานตามแผนงานโครงการของสถานศึกษา

4.3 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ

4.4 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ

4.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมาย และตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด

ฮิลการ์ด (Hilgard, 1989, p.194) ได้เสนอว่าบทบาทของสถานศึกษามี 8 ประการ ดังนี้

1. งานสัมพันธ์ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สำคัญต่อการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความสนใจและนำไปปฏิบัติ ในการระดมทรัพยากรทางความคิดและทุนทรัพย์จากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน

2. งานกิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆด้าน รวมทั้งส่งเสริมด้านวิชาการให้กับผู้เรียน ได้มีความรู้ เจตคติที่ดี และทักษะต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

3. งานหลักสูตรและการสอน เป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน และเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาทักษะกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถบรรลุมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด

4. งานบริหารบุคคล การจัดหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้ได้ประสิทธิผลสูงสุด แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสุขและความพึงพอใจของบุคลากรในหน่วยงานด้วย

5. งานอาคารสถานที่ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวก อาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียน

6. งานธุรการ งานที่เกี่ยวกับเอกสารหลักฐานในราชการ รวมทั้งการควบคุมตรวจสอบอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานของทุกฝ่ายดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ดีที่สุด

7. งานพัฒนาบุคลากร กระบวนการที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติของบุคลากรให้เป็นไปทางที่ดีขึ้นเพื่อให้บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วนั้นปฏิบัติงานได้ผลตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

8. งานประเมินผลเป็นกระบวนการดำเนินงานด้านการกำกับควบคุม เพื่อติดตามความก้าวหน้าของภารกิจและประเมินว่าภารกิจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

แคมป์เบลล์ (Campbell, 1983, p.116) กล่าวว่าบทบาทของสถานศึกษามีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน ได้แก่

1. งานบริหารการบริหารงานวิชาการ
2. งานบริหารกิจการนักเรียน
3. งานบุคลากร
4. งานอาคารสถานที่
5. งานธุรการและการเงิน
6. งานสัมพันธ์ชุมชน

อี มาร์ค แฮนด์ซัน (E.Mark Hanson, 2003, p.5) ได้กล่าวถึง บทบาทของสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ

1. ความสัมพันธ์ชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานที่ราชการ องค์กรเอกชน และสถาบันสังคมอื่นๆ

2. การสรรหาและพัฒนาบุคลากร กระบวนการ การจัดการ การแสวงหาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ได้ผู้สมัครที่เหมาะสมตามตำแหน่งงานที่ต้องการ

3. การปรับปรุงส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา

4. การจัดหาและดูแลเรื่องการเงิน อาคารสถานที่และอุปกรณ์

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่และขอบข่ายของสถานศึกษา จะดำเนินการบริหารงาน 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป งานสัมพันธ์ชุมชน และงานกิจการนักเรียน

## การบริหารงานวิชาการ

### 1. ความหมายการบริหารงานวิชาการ

ปัญญา แก้วกีฎร (2545, หน้า 17) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน

ทศนี วงศ์ยีน (2547, หน้า 184) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 163) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ดิเรก หอมรส (2548, หน้า 4) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการและการอำนวยการทางวิชาการในสถานศึกษาตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

หวน พันธุพันธ์ (2549, หน้า 4) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ต้องมีองค์ประกอบในหลายๆ ด้าน เช่น ต้องมีการควบคุมดูแลการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนการจัดแบบเรียนการจัดคู่มือครู เผยแพร่งานวิชาการ การวิจัยค้นคว้า ตลอดถึงการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 84) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

เคสเลย์, และลูรี่ (Casley, & Lury, 1982, p.18) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหน้าที่ของสถานศึกษาหรือโรงเรียนทุกแห่ง คือการให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการมีการทำงานร่วมกับครูให้คำแนะนำและประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ลี, และแวนฮอร์น (Lee, & Vanhorn, 1983, p. 6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินการสอน เพื่อให้เป็นตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา

โบแชมป์ (Beauchamp, 1985, p.73) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

เซอร์จิโอวานนี, และมอร์ (Sergiovanni, & Moore, 1989 pp. 267-268) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการตั้งปรัชญาทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ จัดทำโครงการศึกษาต่าง ๆ การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา และการจัดหาหลักสูตรการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมทุกชนิด ในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามความมุ่งหมายของหลักสูตรและการจัดการศึกษาของชาติ

## 2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

รุจิรี ภูสาระ, และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 56) กล่าวว่า การบริหารงาน วิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารด้านอื่นๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญ เช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 85) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการว่า เป็นหัวใจของการบริหารงานสถานศึกษา ที่ผู้บริหาร สถานศึกษา จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนงานอื่น ๆ นั้นมีความสำคัญในลักษณะงาน ที่เป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 33) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงาน หลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษา ให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการโดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้อง กับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัด ปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 163) กล่าวถึงความสำคัญ ของการบริหารงานวิชาการ โดยถือว่าเป็นงานหลักของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้อง กับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ส่วนงานอื่นๆถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญ รองลงมา และเป็นงานสนับสนุน ผู้บริหารที่ยึดเอางานวิชาการเป็นหลักในการบริหาร และมีความ เป็นผู้นำทางวิชาการ จะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ

โบแชมปี (Beauchamp, 1985, p.78) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจ ของสถานศึกษา หน้าที่ของสถานศึกษา คือ การให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ แต่การที่สถานศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้อย่างสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญ แก่งานวิชาการ และเข้าใจขอบเขตการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเป็นอย่างดี ซึ่งงาน ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการที่สำคัญยังมี ดังนี้ งานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน งานด้านปรับปรุงการเรียนการสอน และงานด้านการวัดผลและประเมินผล

เวลแมน (Wellman, 1988, p. 142) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญ ของสถานศึกษา ส่วนการบริหารบุคลากรก็ดี งานธุรการก็ดี เป็นเพียงส่วนประกอบที่เป็นปัจจัย ส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพ และอำนวยความสะดวกแก่การบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับงานวิชาการของสถานศึกษา

สมิท, และคนอื่นๆ (Smith, et al., 1991, p.115) กล่าวว่างานวิชาการเป็นงานสำคัญ และเป็นงานหลักของสถานศึกษา โดยได้จัดลำดับความสำคัญไว้เป็นอันดับแรก จากงานอื่นๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา 7 ด้าน ดังนี้

1. งานวิชาการ ร้อยละ 40
2. งานบริหารบุคลากร ร้อยละ 20
3. งานกิจการนักเรียน ร้อยละ 20
4. งานการเงิน ร้อยละ 5
5. งานด้านอาคารสถานที่ ร้อยละ 5
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ร้อยละ 5
7. ธุรการอื่น ร้อยละ 5

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นการบริหารงานที่สำคัญ และเป็นงานหลัก ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพราะเป็นการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน โดยตรง สามารถสะท้อนถึงคุณภาพของสถานศึกษาและความสามารถในการบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างยิ่ง

### 3. ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 13) ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจงานด้านการ บริหารงานวิชาการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไว้ดังนี้ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 33 - 34) ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจของโรงเรียน ในด้านการบริหารวิชาการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3. การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผล
4. การเรียนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการแก่สถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า163) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการนิเทศภายใน
4. ด้านการประเมินผลการศึกษา
5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
6. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

ไพศาล เสือพันธ์ (2551, หน้า 27 - 28) กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. การพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา
3. การวัดผลและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการของสถานศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
6. การพัฒนาและส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
7. การจัดกิจกรรมการนิเทศเพื่อพัฒนาระบบงานวิชาการและการเรียนรู้ในสถานศึกษา
8. การดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

11. การประสานความร่วมมือ การพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษากับองค์กรต่าง ๆ

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จันทรานี สงวนนาม (2551, หน้า150) ได้กล่าวถึงการกำหนดขอบข่ายภารกิจของการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านวิชาการของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาไว้ 8 ภารกิจ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

ฉันทน์ ชาติทอง (2551, หน้า 240) ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาการของหน่วยงานตามกรอบนโยบายและแผนกระทรวงตามความต้องการจำเป็นในส่วนงานวิชาการของสถานศึกษามีของเขต ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การวางแผนวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอน
4. การนิเทศและการพัฒนาการเรียนการสอน
5. การประเมินผลงานทางวิชาการ

แฟเบอร์, และเชียร์รอน (Faber, & Shearron, 1970, p. 212) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการว่าประกอบด้วย

1. การจัดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การจัดเนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การจัดอุปกรณ์การสอน
5. การนิเทศการสอน
6. การส่งเสริมครูประจำการ

เซอร์จิโอวานนี, และมอร์ (Sergiovanni, & Moore, 1989, p.183) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการว่าประกอบด้วย

1. การตั้งปรัชญาการศึกษาขึ้นมา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
2. การจัดทำโครงการทางการศึกษาต่าง ๆ
3. จัดให้มีการประเมินผลหลักสูตรและมีการเรียนการสอน
4. การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง
5. การจัดหาวัสดุสำหรับการเรียนการสอน

มิลเลอร์ (Miller, 1995, p. 85) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 4 ด้าน

ได้แก่

1. การจัดโปรแกรมเรียน
2. การปฏิบัติตามโปรแกรม
3. การติดตามการเรียนการสอน
4. การจัดบริการการสอน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าขอบข่ายการบริหารงานวิชาการมี 22 ด้าน ได้แก่

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการแก่สถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุวทัศน์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
13. การส่งเสริมครูประจำการ
14. การตั้งปรัชญาการศึกษาขึ้นมา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
15. การจัดทำโครงการทางการศึกษาต่าง ๆ
16. การประเมินผลหลักสูตรและมีการเรียนการสอน
17. การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง
18. การจัดหาวัสดุสำหรับการเรียนการสอน
19. การจัดโปรแกรมเรียน
20. การปฏิบัติตามโปรแกรม

21. การติดตามการเรียนการสอน
22. การจัดบริการการสอน  
สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาการบริหารหลักสูตรเท่านั้น

## แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

### 1. ความหมายของหลักสูตร

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 64) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 14-15) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาที่สอน ซึ่งจะเน้นที่การกำหนดเค้าโครง หรือหัวข้อและรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน

4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนได้รับ

ธำรง บัวศรี (2545, หน้า 7) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดกระทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 25) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง ศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนตามที่มีมุ่งหมายไว้

2. หลักสูตร หมายถึง ระบบในการจัดการศึกษา โดยมี ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอนและผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝน ผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 9-12) กล่าวว่า หลักสูตร (curriculum) มาจากภาษาละติน ว่า "Currere" หมายถึง "Running Course" แปลว่า เส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำศัพท์นี้มาใช้ ในทางการศึกษาว่า "Running Sequence of Course or Learning Experience" เป็นการ เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง การที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับ ใดจะต้องฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับขั้นที่ได้กำหนดไว้

ในหลักสูตรเช่นเดียวกับนักวิ่งที่จะต้องวิ่งแข่งขันและฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ชัยชนะและความสำเร็จให้ได้ และได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน หมายถึง เนื้อหาสาระหรือวิชาที่กำหนดให้ผู้เรียนแต่ละชั้นและระดับต่างๆหรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์รวมทั้งเนื้อหาวิชาทุกอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนหรือสถานศึกษาตามที่จัดให้แก่ผู้เรียน

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งจัดเอกสารให้คนอื่นกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ

4. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่างๆ หมายถึง กิจกรรมที่ครูและนักเรียนจัดขึ้นหรือกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆที่จัดเตรียมไว้ให้นักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีประสบการณ์ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนด

5. หลักสูตรที่เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน หมายถึง แผนในการจัดการศึกษาที่เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติโดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง หมายถึง สิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือ ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะหรือจะเกิดผลอย่างไรบ้าง

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบและกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าโดยรวมเอาแผนย่อยๆที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย

บอบบิท (Bobbitt, 1981, p. 42) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง รายการสิ่งต่างๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องพบและกระทำโดยอาศัยการพัฒนาความสามารถของตนเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เพื่อความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของตนเองในวัยผู้ใหญ่

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 5-6 ) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน ชุติวิชาที่เรียน เนื้อหา โปรแกรมการเรียน ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน ลำดับของกระบวนวิชา จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ กระบวนวิชาที่ศึกษา ทุกสิ่งที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมต่างทั้งในและนอกห้องเรียน การแนะแนว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งการสอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียนรวมทั้งประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด

กูด (Good, 1993, p. 73) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้  
 ประการที่ 1 หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อสำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

ประการที่ 2 หลักสูตร หมายถึง คำโคร่งทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดเพื่อให้สำเร็จการศึกษา และสามารถเข้าศึกษาต่อในทางอาชีพต่อไป

ประการที่ 3 หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถานศึกษา

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา ทักษะ ความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

## 2. ความสำคัญของหลักสูตร

จำเนียร ศิลปวานิช (2544, หน้า 23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของประเทศที่จัดให้เยาวชนนั้นเน้นไปทางใด เสริมสร้างทักษะและทัศนคติอันเกิดกับตัวเด็กได้อย่างไร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 38) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร และการเรียนการสอนจะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดี ทั้งแก่ตัวผู้เรียนและช่วยให้ครูได้มีทิศทางและสิ่งกำหนดในการสอน ความสำคัญของหลักสูตรมี 3 ประการ ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. งานด้านหลักสูตรทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตรเปรียบเหมือนแบบแปลนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรบอกไว้ว่า วัตถุประสงค์ที่ต้องการมี อะไรบ้าง จะใช้อะไรเป็นวัสดุและอุปกรณ์จะสอนอย่างไร จัดเตรียมการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อช่วยในด้านการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ

ธำรง บัวศรี (2545, หน้า 9) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติสิ่งนำเอาความมุ่งหมาย และนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา

2. หลักสูตร คือ สิ่งนำเอาความมุ่งหมาย และนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา

3. หลักสูตร คือ หัวใจของสถานศึกษา เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการศึกษา ย่อมดำเนินไปไม่ได้

4. หลักสูตรเป็นการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนในแต่ละวัย แต่ละระดับการศึกษา ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน

5. หลักสูตรเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับผู้เรียนว่า จะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้

6. หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน และก็เป็นที่ยังหวังได้ว่า ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกัน

7. หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน รัชชัช ช่อเพ็ญ (2548, หน้า 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา

3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา

4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู

5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคม ควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ใน สังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความ ราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและ เจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติ บ้านเมือง

ประพันธ์ สักยกกุล (2549, หน้า 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตร จะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ไว้เป็นแนวทาง

2. เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

3. เป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตาม

4. เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา ระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุสำนักงาน ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา

5. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก ควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐ

6. กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตาม จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

7. กำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด

8. กำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ แก่สังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติที่ได้ผล

9. เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญงอกงามของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือ พัฒนาคคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่ทันสมัย เหมาะสม มีประสิทธิภาพต่อ เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

โอลิวา (Oliva, 1992, p.8) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเอกสาร ซึ่งเป็นแผนการหรือโครงการจัดการศึกษาที่ระบุแนวทางการจัดมวลงประสพการณ เป็นส่วน กำหนดทิศทางจัดการศึกษาให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนดไว้

โซเวลล์ (Sowell, 1996, p. 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร มีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเอกสารที่กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนา บุคลากรให้มีประสิทธิภาพตามที่พึงประสงค์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ

ทาบา (Taba, 1998, p. 10) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่อง ชี้นำทางหรือเป็นบทบัญญัติของรัฐในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษานำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา และควบคุมการจัดการเรียน การสอนของสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญในการชี้แนะแนวทางในการพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ทั้งยังเป็นตัวกำหนดที่จะให้ผู้เรียนเรียนตามศักยภาพของตนเอง หากมีการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจแล้ว การศึกษาก็จะมีความ เจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นเครื่องที่จะชี้นำในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ให้เป็นคนดีของประเทศชาติต่อไปได้เป็นอย่างดี

### 3. องค์ประกอบของหลักสูตร

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน ได้แก่

1. จุดมุ่งหมาย (object) เป็นทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าจะพัฒนาผู้เรียนไปลักษณะใด จะดำเนินตามแก้ปัญหาและสนองความต้องการของสังคมและผู้เรียนได้อย่างไร

2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เรียนรู้ (content) เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่สมบูรณ์จะผนวกความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยมทัศนคติ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ พัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation) เป็นองค์ประกอบส่วนที่สามที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติมากขึ้น การนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่ละกิจกรรมที่สำคัญที่สุดได้แก่ การเรียนการสอน ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญในการใช้หลักสูตร ถ้าครูศึกษาหลักสูตรเข้าใจถ่องแท้ สามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี ก็จะทำให้หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

4. การประเมิน (evaluation) เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หลังจากให้นำหลักสูตรไปใช้แล้ว จะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ธำรง บัวศรี (2545, หน้า 8) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา หมายถึง สิ่งที่เราต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร หมายถึง ผลรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร หมายถึง ลักษณะและแผนที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากได้เรียนวิชานั้น ๆ ไปแล้ว

5. เนื้อหา หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

6. จุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้ตามเนื้อหาที่กำหนด

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

8. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียน

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 86) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางทางการเรียนการสอนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร ต้องสอนเนื้อหาอะไร สอนแก่ใคร สอนทำไม

2. เนื้อหาวิชา หมายถึง สารของความรู้และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ตามศาสตร์สาขานั้น ๆ เนื้อหาเป็นรายละเอียดที่นำมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3. วิธีสอนและวิธีดำเนินการ หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน สอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร กำหนดด้วยวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จมีความรู้ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ และคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด

4. วิธีการประเมินผล หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 12) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างเนื้อหาสาระ
3. ระยะเวลาเรียน
4. กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อ
5. การวัดและประเมินผล

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553, หน้า 15-16) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทาง และขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือ การเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากรและสิ่งแวดลอม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและสิ่งแวดลอมอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การดำเนินการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับจึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

เคอร์ (Kerr, 1989, pp.16-17) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน 4 ส่วนได้แก่

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาความรู้
3. ประสบการณ์ของการเรียน
4. การประเมินผล

ทาบ (Taba, 1998, p.10) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

แมคเลาลิน, และโนเล็ต (McLaughlin, & Nolet, 2005, pp. 18-27) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรจะต้องประกอบไปด้วย 3 ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร และความสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตร ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายหลักสูตร จะกำหนดขึ้นโดยครูผู้สอน ประการสำคัญหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน และสอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมนั้นด้วย หลักสูตรจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนหรือโรงเรียนเท่านั้น แต่เปรียบเสมือนแผนหรือกิจกรรมที่ปรารถนาที่จะเกิดกับการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ขอบข่ายเนื้อหาหลักสูตร เป็นพื้นฐานอีกประการหนึ่งของหลักสูตร ซึ่งขอบเขตเนื้อหาอาจกำหนดจากธรรมชาติของเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทักษะความรู้ต่าง ๆ ความชัดเจนของขอบข่ายเนื้อหาย่อมนำมาจกนิยามและจุดมุ่งหมาย ดังนั้นขอบเขตเนื้อหาของหลักสูตรย่อมมาจากจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนภายใต้ธรรมชาติของวิชาและกระบวนการ

เรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนต้องสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมตามจุดมุ่งหมาย และขอขยายเนื้อหาได้อย่างดี อันจะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนของนักเรียนเป็นสำคัญ

3. การจัดสรรเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และมีมิติที่สองเป็นการเรียงลำดับเวลาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดสรรเวลา เป็นเวลาที่ครูจัดเตรียมไว้ในการเรียนการสอน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นตัวบ่งชี้ถึงโอกาสในการเรียนของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาควรให้เวลาในการอ่านและการเขียนมาก ทั้งนี้ เพราะทักษะดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญเมื่อเรียนในระดับสูงขึ้นไปอาจต้องให้เวลากับเนื้อหาวิชาอื่นมากขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ดังนี้ คือ

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร
4. จุดประสงค์วิชา
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์การเรียนรู้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
8. การประเมินผล
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

#### 4. สาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 25-40) กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลาง โดยพัฒนามาจากฐานความคิดของหลักสูตรที่เน้นมาตรฐาน โดยประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษา สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารหลักฐานการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนา ศักยภาพครู และการจัดหลักสูตรสถานศึกษา โดยสรุปได้ดังนี้

##### 4.1 จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรพิจารณาได้เป็นสองระดับ ได้แก่ จุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การพัฒนาคนไทยให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษา ต่อและประกอบอาชีพ และจุดหมายที่ถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ข้อ ได้แก่

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้เป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้า มีทักษะ และศักยภาพในการจัดการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี วิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

#### 4.2 สิ่งทีหลักรู้จัดให้กับผู้เรียน

##### 4.2.1 สารการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. สารการเรียนรู้ไม่ใช่เนื้อหารายวิชาที่ให้ครูนำไปสอน แต่เป็นองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ คุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
2. สารการเรียนรู้ตามหลักสูตรมี 8 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ
3. สารการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ แบ่งเป็นสองกลุ่มพวก คือ
  - 1) กลุ่มที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
  - 2) กลุ่มสาระที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

4. สารระการเรียรู้ ตามหลักสูตรมี 2 ประเภท ได้แก่ “ สารระการเรียรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน” และ “สารระการเรียรู้เพิ่มเติม”

4.2.2 สารระการเรียรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ สถานศึกษาต้องนำไปจัดให้กับผู้เรียนทุกคน เพื่อให้มีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพอย่าง เท่าเทียมกัน สารระการเรียรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกลุ่มสารระการเรียรู้ 8 กลุ่ม จำนวน 41 สารระ

4.2.3 สารระการเรียรู้เพิ่มเติม เป็นสารระการเรียรู้ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เองเพื่อสนองความต้องการ ความแตกต่าง ความถนัดของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น โดยจะ เลือกระการเรียรู้จาก 8 กลุ่ม มาจัดทำเป็นสารระการเรียรู้เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้ม

4.2.4 มาตรฐานการเรียรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวถึงมาตรฐาน การเรียรู้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) มาตรฐานการเรียรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) มาตรฐาน การเรียรู้ช่วงชั้น 3) มาตรฐานการเรียรู้สารระการเรียรู้เพิ่มเติม

4.2.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) แนะนำ เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียรู้ในเชิงพหุปัญญา การสร้างสัมพันธภาพ ที่ดี

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง อย่างครบวงจร ตั้งแต่ ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ ประเมิน ปรับปรุงการทำงาน เน้นการ ทำงาน เป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4.3 ขอบเขตการใช้หลักสูตร เป็นแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีขอบเขต การใช้หลักสูตร สรุปได้ดังนี้

4.3.1 ใช้จัดการศึกษา 12 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6

4.3.2 ใช้สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายทุกรูปแบบการศึกษา ทั้งการ จัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4.3.3 สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรของตนเอง เรียกว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” ประมาณการเวลาเรียน ไปกำหนดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถกำหนด สารระ เพิ่มเติมได้ตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม

4.3.4 การศึกษารูปแบบอื่นให้ยืดหยุ่นเวลาตามสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้กับ ผู้เรียน

4.3.5 ให้เทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาทั้งรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบ มาเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่กำลังศึกษาอยู่

4.3.6 การนำหลักสูตรไปจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้ปรับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

#### 4.4 การแบ่งช่วงชั้น ระดับ ชั้นปี และเวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แบ่งการจัดการศึกษาเป็น 4 ช่วงชั้น ช่วงชั้นละ 3 ปี มีการแบ่งระดับ แบ่งชั้นปีและประมาณการของเวลาเรียน สำหรับการจัดการเรียนรู้

#### 4.5 การจบการศึกษาและการผ่านช่วงชั้น

เพื่อให้สถานศึกษาสามารถตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละช่วงชั้นได้อย่างมีคุณภาพและบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดเกณฑ์การประเมินการผ่านช่วงชั้น ดังนี้

4.5.1 ต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.5.2 ผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.5.3 ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.5.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

#### 4.6 เกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.6.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระและได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดและได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.6.2 ผู้เรียนผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.6.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.6.4 ผู้เรียนต้องร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.7 การเทียบโอนผลการเรียน ให้สถานศึกษามีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการศึกษา ทั้งรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบมาเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่กำลังศึกษาอยู่ โดยสิ่งที่จะนำมาเทียบโอน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์ จากการศึกษารูปแบบต่าง ๆ หรือ การประกอบอาชีพ สำหรับการเทียบโอนให้ใช้

หลักฐานการศึกษา การทดสอบ หรือการปฏิบัติจริง ทั้งนี้ให้กระทรวงศึกษากำหนดระเบียบปฏิบัติ

4.8 การจัดการเรียนรู้ หลักการ คือ ผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้มีหน้าที่เรียนรู้ด้วยตนเอง และต้องเรียนรู้ คู่คุณธรรมและเป้าหมายของการเรียนรู้แบ่งเป็นด้านปัญญา มุ่งให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านอารมณ์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถทางอารมณ์ เห็นคุณค่าและเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น แก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่าง ถูกต้อง เหมาะสม ด้านสังคม มุ่งเน้นความรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทางความคิดการกระทำ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ จะต้องใช้การวิจัยเพื่อพัฒนา การเรียนรู้ ผู้สอนต้องนำการวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ นำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนตั้งแต่การ วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา พัฒนาการดำเนินงาน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการสรุปผลการรายงานและการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้จัดการเรียน

#### 4.9 สื่อการเรียนรู้

หลักการของการดำเนินงานด้านสื่อการเรียนรู้ คือ 1) ให้ใช้สื่อทุกประเภท 2) เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง 3) ผู้สอนสามารถพัฒนาสื่อ ด้วยตนเองและใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว 4) สื่อหนังสือควรมีเนื้อหาครอบคลุมตลอดทุกชั้น และ 5) ให้มีแหล่งที่ผู้เรียนยืมหนังสือได้ ในการดำเนินงานด้านสื่อสถานศึกษา หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา มีส่วนในการดำเนินการดังนี้

4.9.1 จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

4.9.2 ศึกษา ค้นคว้า เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการ เรียนรู้ของผู้เรียน

4.9.3 จัดทำและจัดหาสื่อสำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและสำหรับเสริม ความรู้ของผู้สอน

4.9.4 ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของผู้เรียน

4.9.5 ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพ มาตรฐานสื่อการเรียนรู้ ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อ การเรียนรู้ที่ใช้อย่างสม่ำเสมอ

4.9.6 จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและในชุมชนเพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และการ พัฒนาสื่อ

4.9.7 จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

4.9.8 จัดให้มีการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ

4.9.9 จุดเน้นการจัดการเรียนรู้ของช่วงชั้น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดเน้นการจัดการเรียนรู้ของแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

1) ช่วงชั้นที่ 1(ป.1-ป.3) เน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ ซึ่งการจัดเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ ให้จัดสัดส่วนสำหรับสาระภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ประมาณ 50 % ที่เหลือให้จัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระอื่น และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เน้นการตอบสนองความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้ตามสภาพจริงและการปฏิบัติ แต่ละคาบไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจ การบูรณาการเน้นทุกกลุ่มสาระโดยใช้ภาษาไทย และคณิตศาสตร์เป็นหลัก ไม่ควรจัดสาระเพิ่มเติม

2) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) จัดสาระการเรียนรู้เช่นเดียวกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จัดสาระเพิ่มเติมได้ เพื่อให้เลือกเรียนในสิ่งที่น่าสนใจ เวลาของสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และคณิตศาสตร์เหลือ 40 % แต่ให้มีการฝึกฝนทบทวนเป็นประจำ ให้เวลากลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น การจัดการเรียนรู้มุ่งให้เกิดทักษะการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ด้วยตนเอง การสร้างผลงาน ความรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้ เน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ และการใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน

3) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) จัดสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต และทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีพื้นฐานในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ สามารถสำรวจความสามารถ ความสนใจของตนเองให้มีสาระเพิ่มเติมได้ จัดเวลาเรียนให้ทั้ง 8 กลุ่มสาระใกล้เคียงกัน โดยผู้เรียนที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จัดเวลาเรียนให้กับกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มากกว่าสาระอื่นสำหรับผู้เรียนที่ประสงค์ออกไปสู่อชีพ ให้จัดให้รายวิชาหรือโครงการอาชีพ

4) ช่วงชั้นที่ 4(ม.4- ม.6) เข้าสู่การเรียนรู้เฉพาะทางมีความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัดและความต้องการของผู้เรียนทั้งด้านอาชีพและการศึกษาต่อ สาระการเรียนรู้จะเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี การจัดการเรียนรู้มุ่งให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาตนเองและประเทศชาติตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการในชุมชน อาจมีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของกลุ่มสาระและจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมใหม่ที่ที่น่าสนใจหรือมีความยาก

การจัดการเรียนรู้จะจัดในรูปแบบของกลุ่มสาระให้เป็นรายวิชาสั้นๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการตามความเหมาะสม โดยจัดเป็นระบบหน่วยกิต

#### 4.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

4.10.1 การให้ทราบว่า “ผู้เรียนมีความก้าวหน้าด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยม มาวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน จุดหมายของการ ประเมินผลระดับชั้นเรียน เพื่ออันพึงประสงค์เพียงใด มันเป็นผลจากการจัดการเรียนรู้หรือไม่” ซึ่งมีประโยชน์ คือ

1) ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน  
2) ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ทำให้สามารถให้ระดับคะแนน หรือจัดกลุ่มผู้เรียนและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของตนได้

3) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินผลการปฏิบัติ สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ ประเมินทั้งพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและผลงานจากโครงการ หรือแฟ้มสะสมผลงาน ทั้งนี้สถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน โดยให้ผู้สอน ผู้เรียน นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้วย และผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา

4.10.2 การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา เป้าหมายของการ วัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา คือ

1) ตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น

2) นำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อน ช่วงชั้น

3) ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้

4.10.3 การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษา ของผู้เรียนทุกคนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น (ป.3, ป.6, ม.1, และ ม.6) ตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และสาระอื่น ๆ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดว่า จะประเมิน กลุ่มสาระใดเป็นรายปี จุดมุ่งหมายของการประเมินในระดับชาติก็เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการ

1) พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 2) พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง 3) รองรับการประเมินคุณภาพระดับชาติ

4.11 เอกสารประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่

4.11.1 เอกสารที่สถานศึกษาต้องใช้อย่างเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการส่งต่อนักเรียนไปยังสถานศึกษาอื่น ได้แก่ 1) เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ 2) เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา และ 3) แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ

4.11.2 เอกสารที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานในสถานศึกษา ได้แก่ 1) เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) แบบบันทึกผลคุณภาพผู้เรียนรายวิชาต่าง ๆ 3) แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล 4) ระเบียบสะสมแสดงผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ 5) แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

### หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

#### 1. ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 41) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แผนการกำหนดชุดการเรียนรู้ โครงสร้าง จุดมุ่งหมาย รวมถึงมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 60-67) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แผนหรือแนวทางการประมวลประสบการณ์และความรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นตอนมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบการณ์ ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นตามแนวทางการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพ สูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

## 2. ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 43-44) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายของการศึกษา ช่วยให้ผู้มีทิศทางในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระการงาน การจัดการศึกษาทุกด้านหลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการศึกษาที่จะพัฒนาตัวผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รวมถึงระดับขั้นตอนของมวลประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียนความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้านสามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษารวมถึงครอบครัวและชุมชนในแต่ละท้องถิ่นร่วมมือกันในการจัดมวลประสบการณ์ ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาสองประการ กล่าวคือ

1. หลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข ให้มีความสามารถ ความรู้มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลมีโอกาสนำข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจและสามารถเรียนรู้ ได้ตลอดเวลา

2. ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคมและวัฒนธรรม เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม ยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ ที่เป็นปัญหาจุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมากำหนดเป็นสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคน ในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาคุณภาพเพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 12-16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งทางด้านสาระเวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นเอกสารที่กำหนดหรือเป็นเครื่องมือที่จะชี้แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึง จุดหมาย เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถที่จะนำไป ศึกษาต่อหรือใช้ในการประกอบอาชีพได้ต่อไป

### 3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

#### 3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

กรมวิชาการ (2545, หน้า 6) สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่าโลก และสังคมรอบๆ จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตร สถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่ง หรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษาพร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชนและส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา(2545,หน้า 6) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการจัดวางทิศทางของสถานศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ร่วมกันตั้งปณิธานความมุ่งหวังที่จะ พัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ร่วมกันระดมพลังปัญญาและแรงบันดาลใจ สร้างภาพ ที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา และร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษายึดเป็นกรอบหรือแผนงาน

ในการปฏิบัติหรือนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยอาศัยความร่วมมือจาก ผู้ปกครองและชุมชน

### 3.2 การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 6) จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย/จุดหมาย ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระ การเรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระ วิทยภาคหรือรายปี ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมความถนัด ความสนใจความต้องการ ของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนที่กำหนดเวลาแต่ละกลุ่ม สาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปีหรือรายภาค

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545, หน้า 13-15) กล่าวว่า เพื่อให้การจัดการศึกษา เป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม และคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ ของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรม ที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนารวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

สรุปได้ว่าการจัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการกำหนดสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ที่คณะครูในสถานศึกษาได้ร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับเวลาเรียนในแต่ละวัน แต่ละภาคเรียนหรือรายปี โดยมีความสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

### 3.3 การจัดทำสาระของหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545, หน้า 8 – 20) ได้กล่าวถึงการจัดทำสาระหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีโดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายภาคหรือรายปี ที่ระบุถึงความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของแต่ละสาระการเรียนรู้นั้น ให้สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจและสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้และให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชาโดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาโดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคไปบูรณาการทำหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนในลักษณะองค์รวม ทั้งนี้การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากมาตรฐาน การเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 181) ได้กล่าวถึงการจัดทำสาระหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปี/รายภาค
2. กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี/รายภาค
3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิตสำหรับสาระการเรียนรู้เป็นรายปี/รายภาค

ภาค

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา (ชื่อวิชา จำนวนเวลา/หน่วยกิต ผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ)

สรุปได้ว่า การจัดทำสาระของหลักสูตร เป็นการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค กำหนดสาระการเรียนรู้ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ เวลาและหน่วยกิต เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในแต่ละช่วงชั้น และนำสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำนำมาทำแผนการจัดการเรียนรู้

### 3.4 การออกแบบการเรียนรู้

กรมวิชาการ(2545,หน้า 22-24) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ ในลักษณะองค์รวมการบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการ ในการจัดการเรียนการสอน

ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และการบูรณาการแบบโครงการ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545, หน้า 16–18) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิด และความสามารถทางอารมณ์ โดยใช้รูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติและการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 184) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่

#### 1. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่

##### 1.1 กำหนดรูปแบบการสอนด้วยวิธีสอนที่หลากหลาย

##### 1.2 เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง โดยให้เป็นการเรียนรู้

จากแหล่งธรรมชาติ ได้แก่

- การเรียนรู้ด้วยตนเอง
- การเรียนรู้ร่วมกัน
- การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
- การเรียนรู้จากรูปแบบการวิจัย
- การเรียนรู้แบบบูรณาการ

##### 1.3 เน้นการเรียนรู้คู่คุณธรรม

- นำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

- การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน/ ต่างกลุ่มมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และด้านสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง

### 3.5 สื่อการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 25–26) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและใช้การจัดการเรียนการสอนเป็นการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย

และด้านสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และตลอดเวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน ละแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อหรือห้องสมุดของสถานศึกษา

วัฒนาพร ระบุทุกซ์ (2545, หน้า 20) กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 186) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ใช้ทุกประเภทที่มีอยู่ให้สอดคล้องและพัฒนาขึ้นใหม่

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้มีส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ได้ดีขึ้น รวมถึงมีการพัฒนาการทางด้านร่างกาย และด้านสติปัญญา

### 3.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กรมวิชาการ(2545,หน้า 25-26)กล่าวว่า การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล การเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ซึ่งมี 2 ระดับ ดังนี้

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ หรือเพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมิน

ในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือ ตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครู ผู้สอน จะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่ม ผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษา ดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมาย หรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษา เปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545, หน้า 25) กล่าวว่า การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐาน การเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน และกำหนดหลักการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน
2. สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร
3. ประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน
4. การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการ ด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัดธรรมชาติของวิชาและระดับช่วงชั้น
5. ให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียนในแต่ละช่วงชั้น
6. ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น
7. ให้มีการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติในแต่ละช่วงชั้น
8. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนได้
9. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา และรูปแบบ การศึกษาต่าง ๆ

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 188) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียนและกำหนดหลักการวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นการวัดตามสภาพจริง สถานศึกษาเป็นผู้ประเมินเอง ออกแบบเอง สรุปได้ ดังนี้

1. สถานศึกษาจะต้องทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลของ สถานศึกษา
2. การประเมินผลในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับชาติ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สถานศึกษาหรือครูผู้สอนจัดสอนนักเรียน โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น โดยวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัด การเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยมีครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนเป็นผู้ร่วมประเมินผลการเรียนรู้

### 3.6 การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 25 – 26) ได้แก่

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะ วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ
2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียน

ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิหน้าที่ของตนเองแบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

2.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

2.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดแบ่งสัดส่วนเวลาของกิจกรรมต่างๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนในตารางเรียนเช่นเดียวกันกับกลุ่มสาระอีก 8 กลุ่มสาระ จัดแบ่งสัดส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนบางส่วนในเวลาเรียนปกติ และบางส่วนเรียนนอกเวลา จัดกิจกรรมต่างๆ ไปด้วยกัน โดยวางแผนร่วมกันของกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม กำหนดเวลาเรียนบางส่วนในตารางเรียนปกติ บางส่วนนอกเวลาเรียน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 182) ได้กล่าวถึง ออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งได้แก่กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

### 3.7 กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา

1. เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับและจบชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนผ่านการศึกษาระดับชั้นตามเกณฑ์ ดังนี้

1.1 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1.1.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.1.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.1.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.1.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1.2.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.2.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. เอกสารหลักฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องพิจารณา จัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียน เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เหมาะสม เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 25 – 26)

รุจิรุ ภู่อาระ (2545, หน้า 182) ได้กล่าวถึง กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา ได้แก่ เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

### 3.8 พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

1. การพัฒนากระบวนการแนะแนวสถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนวที่มุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง ประเมินการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจระหว่างบ้าน ชุมชนและสถานศึกษาที่เน้นความร่วมมือกันระหว่างบ้าน ในฐานะแหล่งเรียนรู้แรกของผู้เรียน ชุมชนจะเป็นเครือข่ายที่สำคัญของการแนะแนว ช่วยป้องกัน แก้ไขปัญหาของสังคม สร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยข้อมูลสารสนเทศ และพัฒนาเครือข่ายแนะแนวให้เข้มแข็งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุดทั้งด้านวิชา บุคลิกภาพ และบริหารทั่วไป

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การเรียนรู้และห้องสมุด สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนประสบการณ์ และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดนั้นเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดที่มีความหรูหราหรือใหญ่โต อาจเป็นเพียงมุมหนังสือเพื่อการศึกษาค้นคว้าก็ใช้ได้ นอกจากนี้ต้องสนับสนุนให้มีแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ

3. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียน และการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

4. เครือข่ายวิชาการ สถานศึกษาต้องพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ทางวิชาการ จากครูในสถานศึกษาเดียวกันและในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนจนชมรมวิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งจากบุคคลและจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีความรู้ และแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

3.9 การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะมีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษา ในขั้นนี้จึงเป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์

รุจิรี ภู่อาระ(2545, หน้า 182)ได้กล่าวถึง พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน ได้แก่ กระบวนการแนะแนว แหล่งเรียนรู้และห้องสมุด การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ นำมาผสมผสานกับการจัดการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อแก้ปัญหา/เพื่อพัฒนาคุณภาพและเครือข่ายวิชาการ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. อื่น ๆ

### การบริหารหลักสูตร

#### 1. ความหมายของการบริหารหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สามารถพัฒนาความรู้และทักษะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตรว่า หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ ทักษะและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน

ละไม ชูเทียน (2550, หน้า 50) ได้ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น ซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตรงตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด

ร็อบบินส์ (Robbins, 1982, p. 9) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการนำกิจกรรมที่สมบูรณ์และมีประสิทธิผล โดยผ่านการกระทำของบุคลากรอื่น

โพสเนอร์ (Posner, 1991, p.6) ได้ให้ความหมาย การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์การประสบผลสำเร็จ โดยการวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำและการควบคุม

สโตนเนอร์, และฟรีแมน (Stoner & Freeman, 1992, p.3) ได้กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ ภาวะผู้นำ และการควบคุมการทำงานของสมาชิกขององค์การและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

จุง (Chung,1996,p.10) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกิจกรรมขององค์การให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านการศึกษา

## 2. แนวคิดของการบริหารหลักสูตร

ธงชัย ช่อพฤกษา (2548, หน้า 10) ได้สรุปแนวคิดของการบริหารหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนบ้ำาหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับสถานศึกษาหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำาเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร

10. หลักสูตรกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคมและบำาเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

ประพันธ์ สักยกกุล (2549, หน้า 11) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการบริหารหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง

2. เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

3. เป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตาม

4. เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา ระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุสำนักงาน ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา

5. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐ

6. กำหนดแนวทางการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

7. กำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด

8. กำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่สังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญงอกงามของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่ทันสมัย เหมาะสม มีประสิทธิภาพต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่กำหนด ชี้นำแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ทั้งยังเป็นตัวกำหนดที่จะให้ผู้เรียนเรียนตามศักยภาพของตนเองหากมีการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจแล้ว การศึกษาก็จะมีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นเครื่องที่จะชี้นำในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนดีของประเทศชาติต่อไปได้เป็นอย่างดี

### 3. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 7-11) ได้เสนอกระบวนการบริหารหลักสูตร โดยประกอบไปด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรสาระหลักสูตรสถานศึกษา
2. การกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
3. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
4. การนิเทศ กำกับ ติดตามผลและประเมินผล
5. การดำเนินการใช้หลักสูตร
6. การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
7. การสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 8) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วยงาน/ภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ 7 ภารกิจ ได้แก่

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
2. การจัดทำหลักสูตรสาระหลักสูตรสถานศึกษา
3. การกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
4. การดำเนินการใช้หลักสูตร
5. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

6. การสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
  7. การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549, หน้า 24–29) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้
- ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
  - ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา
  - ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
  - ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
  - ขั้นตอนที่ 5 การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล
  - ขั้นตอนที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน
  - ขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุง พัฒนา
  - ขั้นตอนที่ 8 จัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี
- ประพันธ์ สักยกกุล (2549, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร มีขอบข่ายแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
  2. ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา
  3. ด้านการกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
  4. ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
  5. ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามผลและประเมินผล
  6. ด้านสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  7. ด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
- ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 266-277) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานนั้นได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งมีภารกิจที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้
- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
  - ภารกิจที่ 2 การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา
  - ภารกิจที่ 3 การวางแผนและเตรียมการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
  - ภารกิจที่ 4 ดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
  - ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผล การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  - ภารกิจที่ 6 สรุปผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  - ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารโดยหลักสูตรสถานศึกษา

สรุปได้ว่าขอบข่ายการบริหารหลักสูตร สามารถแบ่งออกได้ 7 ด้าน ดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรสาระหลักสูตรสถานศึกษา
2. การกำหนดแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
3. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
4. การนิเทศ กำกับ ติดตามผลและประเมินผล
5. การดำเนินการใช้หลักสูตร
6. การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
7. การสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วยภารกิจที่สำคัญ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. การวางแผนการใช้หลักสูตร
4. การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
5. การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

## 1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

### 1.1 ความหมายการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 61-65) ได้ให้ความหมายการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาว่า หมายถึง การวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดการขัดข้องในระหว่างหลักสูตรกำลังดำเนินการ หรือระหว่างการเรียนการสอนสิ่งที่สถานศึกษาต้องเตรียมเพื่อให้เกิดความพร้อม เช่น บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ธำรง บัวศรี (2545, หน้า 306) ได้ให้ความหมายการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาว่า หมายถึง การวางแผนเพื่อสร้างความเข้าใจ ทั้งในด้านความรู้ นโยบาย จุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้าง รูปแบบและข้อกำหนดหลักสูตร ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตรและเจตคติอันพึงประสงค์ของหลักสูตร การเตรียมครูผู้สอนอาจเตรียมได้หลายวิธี เช่น การประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจ การอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง การประชุมปฏิบัติการเพื่อฝึกทักษะที่จำเป็น เช่น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การสอน วิธีสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลผู้เรียน เป็นต้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 7) ได้ให้ความหมาย การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาว่า หมายถึง การวางแผน การดำเนินการเพื่อสร้างความตระหนัก ความรู้

ความเข้าใจ เรื่องหลักสูตรสถานศึกษาทั้งใน ด้านเนื้อหาสาระ โครงสร้าง จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร ให้แก่บุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545, หน้า 15) กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ว่า หมายถึง การเตรียมวางแผนในการใช้ทรัพยากรซึ่งได้แก่ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณอย่างชาญฉลาด และเป็นการปฏิบัติการเพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ รวมถึงการประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกด้วย โดยอาศัยบุคลากรทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ มาช่วยเหลือกันและกัน

เกลน แฮลล์ (Glen Hall, 1990, p.4) ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของ สถานศึกษาว่า หมายถึง การสร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำสาระของ หลักสูตรสถานศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การจัดทำธรรมนูญ สถานศึกษาและการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ

แม็ก แมกไกวอร์ (Meg Maguire, 2006, p.23) ได้ให้ความหมายการเตรียม ความพร้อมว่า หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดการขัดข้อง ในการดำเนินการ หรือระหว่างการปฏิบัติงาน

เคนเน็ธ อาร์ โดเน (Kenneth R. Doane, 2007, p.534) ได้ให้ความหมายการ เตรียมความพร้อมว่า หมายถึง การเตรียมความสามารถของบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ และอีกด้าน คือ ความเต็มใจ ประกอบด้วย การให้คำมั่นสัญญา หรือความผูกพัน แรงจูงใจในการทำงาน และ ความมั่นคง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาว่า หมายถึง การวางแผน การดำเนินการเพื่อสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ เรื่องหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งใน ด้านเนื้อหาสาระ โครงสร้าง จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้แก่บุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา

## 1.2 พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2545, หน้า 61-65) กล่าวว่า การเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษา ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. การเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน เป็นบุคคลสำคัญต่อหลักสูตร หลักสูตร ประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้สอน การสำรวจจำนวนครูผู้สอน ความพร้อมในการสอน โดยเฉพาะความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการจัดเตรียมเนื้อหาหลักสูตร รวมทั้งทักษะ ในการสอน การประเมินผลการเรียนและการทำความเข้าใจกับครูผู้สอนให้มีเจตคติที่ดีต่อ หลักสูตร

2. การเตรียมความพร้อมผู้นิเทศการสอนและนักแนะแนว บุคลากรเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปบุคลากรที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ มีความเข้าใจเรื่องหลักสูตร ก็จะช่วยครูด้านการเรียนการสอนได้ดีในการพัฒนาคุณภาพการสอน

3. การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับวัสดุ ในการสอนด้านทักษะ การปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านวิชาชีพ วัสดุในโรงประลองและห้องปฏิบัติการ เป็นสิ่งจำเป็นต้องเตรียมจัดซื้อ และจัดการไว้ล่วงหน้าก่อนการสอน มิฉะนั้นอาจเกิดความขาดแคลนในเวลาสอน

4. การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับสื่อการสอน หลักสูตรใหม่ย่อมต้องการสิ่งใหม่ๆ การจัดหาไว้พร้อมเกี่ยวกับสื่อการสอน เช่น แผ่นใส เทป ตลอดจนอุปกรณ์ในการใช้สื่อ เป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพของสถานศึกษา เช่น ห้องที่จะใช้ สื่อ ความสามารถของครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ ช่างเทคนิคที่จะช่วยบริการการใช้สื่อ

5. การเตรียมอาคารสถานที่ อาคารสถานที่ที่เป็นห้องเรียนบรรยาย ห้องปฏิบัติการ ห้องทดลอง โรงประลอง ควรจัดทำให้พร้อม ถ้าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอาคารสถานที่เหล่านั้นก็ต้องทำล่วงหน้าก่อนนำหลักสูตรไปใช้

6. การเตรียมงบประมาณ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินงานหลักสูตร เป็นสิ่งจำเป็นมาก งบประมาณจะเป็นตัวบ่งชี้จะทำให้หลักสูตรสำเร็จหรือไม่ นอกจากจะใช้ในด้านค่าตอบแทนและยังเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาวัสดุ หลักสูตร คู่มือครู คู่มือนักเรียน เอกสาร และอุปกรณ์การสอน

7. การเตรียมห้องสมุด เป็นส่วนที่จะสนับสนุนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้นครูและนักเรียนมีแหล่งค้นคว้า สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากห้องสมุด ดังนั้นห้องสมุดจึงจำเป็นต้องจัดหาเอกสารต่างๆที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนไว้ในห้องสมุด

8. การเตรียมสถานที่ฝึกงาน การเรียนการสอนด้านวิชาชีพสถานศึกษาจำเป็นต้องมีสถานที่ฝึกงานเพื่อเป็นการฝึกทักษะด้านการปฏิบัติ และได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติจริง การเตรียมสถานที่ฝึกงานไว้ให้พร้อมจะช่วยในการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรได้สะดวกและมีคุณภาพ

ธำรง บัวศรี (2545, หน้า 305-331) กล่าวถึง การเตรียมความพร้อมก่อนนำหลักสูตรไปใช้จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ต่อเมื่อ ได้มีการเตรียมการที่จำเป็นควบคู่กันไป สิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียมประกอบด้วย

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ตามย่อมกระทบแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องทราบว่า กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง การประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การออกเอกสาร สิ่งพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การประชุมสัมมนา

2. การเตรียมบุคลากร สถานศึกษาจะต้องเตรียมบุคลากรเพื่อให้เกิดความพร้อม ได้แก่

2.1 การเตรียมครูผู้สอนให้พร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน โดยเตรียมครูในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตรและเจตคติ อันพึงมีต่อหลักสูตร การเตรียมครูผู้สอน ทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุมสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องนโยบาย จุดหมายของการศึกษา จุดหมายของหลักสูตร โครงสร้างรูปแบบ และข้อกำหนดต่าง ๆ การอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเฉพาะเรื่อง การประชุมเพื่อฝึกปฏิบัติทักษะที่จำเป็น เช่น การจัดหน่วยการเรียนรู้ การสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

2.2 ศึกษาวิเคราะห์และนักแนะแนว ให้ทราบนโยบาย จุดหมายของการศึกษา จุดหมายของหลักสูตรตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อการศึกษาและการแนะแนวอย่างไร จะต้องปรับปรุงแผนงานทั้งสองด้านอย่างไร

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง ผู้บริหารทุกระดับในสถานศึกษาต้อง รู้สภาพและปัญหาของสถานศึกษา เพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขได้อย่างถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และมีความสามารถในการวิเคราะห์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ครูจำเป็นต้องมีกับความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของครู

3. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือเครื่องใช้และอาคารสถานที่ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ต้องการสิ่งใหม่ ๆ หลายอย่าง สถานศึกษาต้องเตรียมพร้อม วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ให้พร้อม โดยคำนึงถึงสภาพความพร้อมของสถานศึกษาและท้องถิ่นของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่

4. การเตรียมระบบบริหารของสถานศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์ระบบบริหารของสถานศึกษาว่ามีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ที่ช่วยให้การใช้หลักสูตรคล่องตัวหรือไม่และถ้ามีอะไรที่เป็นอุปสรรคหรือข้อขัดข้องก็ควรดำเนินการแก้ไข

5. การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในด้านการฝึกงาน ประกอบด้วยอุปกรณ์ฝึกงาน วัสดุฝึก ค่าจ้างครูผู้สอน และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ การเตรียมงบประมาณ ค่าใช้จ่ายของสถานศึกษาต้องมีการเตรียมไว้ล่วงหน้า และคาดการณ์ไว้ด้วยว่าหากไม่ได้รับงบประมาณค่าใช้จ่ายตามที่วางแผนไว้จะอย่างไร ทั้งนี้การวางแผนนั้นจะต้องอาศัยความรอบคอบและใช้หลักวิชา จะใช้เงินอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์สูง ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545, หน้า 197) กล่าวถึง การเตรียมความพร้อมสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. การตรวจสอบลักษณะหลักสูตร ได้แก่ ความกระชับชัดของคำชี้แจงอธิบายสาระสำคัญ ความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งความหวังของสังคม บุคลากรที่ทำการตรวจสอบหลักสูตร ได้แก่ คณะกรรมการร่างหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผู้เรียน และผู้ปกครอง ควรจะได้มีบทบาทในการประชุมสัมมนา เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร และเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน เห็นคุณค่าเกิดความยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ต่อไป

2. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การใช้หลักสูตรใหม่จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการประชาสัมพันธ์หลักสูตรอยู่ส่วนหนึ่งด้วย การเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และยอมรับหลักสูตรใหม่นั้น จะต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ สื่อที่ใช้ในการแนะนำหลักสูตร มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายของการใช้หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพิมพ์ สิ่งเหล่านี้สามารถใช้กับหลักสูตรโดยทั่วไป ส่วนคณะครูนั้นควรจะได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและผู้ปกครองนักเรียนนั้นควรจะได้มีการประชุมชี้แจง

3. การอบรมครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำอย่างรอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นขั้นเตรียมการ สืบหาข้อมูลเบื้องต้น ที่นำมาใช้ วางแผนและฝึกอบรมบุคลากร เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการใช้หลักสูตรที่มีความแตกต่างของความพร้อมการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในตัวเองขนาดใหญ่ย่อมมีความพร้อมหลาย ๆ ด้าน มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในชนบท ผู้บริหารสถานศึกษา พนักงานครู บุคลากรที่สนับสนุนการสอน รวมทั้งผู้ปกครอง วิธีการสอน ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมและงบประมาณที่ใช้แผนนี้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 7) กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 สืบหาสภาพปัจจุบันของบุคลากรโดยอาจจะจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 ประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ สื่อ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

2. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตร

- 2.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร
- 2.3 จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร
- 2.4 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา
- 3.2 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียน

4. จัดระบบสารสนเทศของสถานศึกษา โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

4.1 รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น

4.2 นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.1 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบายกฎและระเบียบต่าง ๆ

5.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศแผ่นพับ จดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โฮมเพจ อินเทอร์เน็ตตำบล สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชน

ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 266 - 277) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา โดย

1.1 สสำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร ออกแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- การศึกษา  
ขั้นพื้นฐาน
- 1.2 จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร
  - 1.3 ประชุมชี้แจง/การประชุมปฏิบัติการเพื่อความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.4 ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสาร
  2. การดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดย
    - 2.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดทิศทางนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาของสถานศึกษา
    - 2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
    - 2.3 ชี้แจงทิศทาง นโยบายและแนวทางการดำเนินงานรวมทั้งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและอนุกรรมการ
  3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศ แผ่นพับจดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โฮมเพจ อินเทอร์เน็ตตำบล สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการรวมทั้งผู้บริหารและครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชนด้วย
  4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้เป็นระบบ โดย
    - 4.1 รวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุสิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น
    - 4.2 นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ
  5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดย
    - 5.1 กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชนและสนองนโยบาย กฎระเบียบต่าง ๆ
    - 5.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการงานจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
  6. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา โดย

- 6.1 ศึกษาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 6.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากร
- 6.3 จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร
- 6.4 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

เคลน แฮลล์ (Glen Hall, 1990, p.5) กล่าวว่า พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาด้านการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชนนั้น สถานศึกษาควรดำเนินการศึกษาชุมชนอย่างละเอียดโดยการสำรวจ สัมภาษณ์หรือพูดคุยกับคนในชุมชน ซึ่งข้อมูลสารสนเทศของชุมชน เช่น เรื่องประชากร การศึกษา การสาธารณสุข สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่และวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดเด่นของท้องถิ่น ปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

แม็ก แมกไกวร์ (Meg Maguire, 2006, pp.27–28) ได้เสนอแนะตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของบุคลากรไว้ ดังนี้

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร
  - 1.1 มีข้อมูลที่แสดงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
  - 1.2 มีเอกสารและหลักฐานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.3 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.1 มีคณะทำงานที่รับผิดชอบการศึกษาเอกสารหลักสูตร
  - 2.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุคลากรในสถานศึกษา
  - 2.3 มีบัญชีรายชื่อสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้
3. คณะกรรมการและคณะกรรมการของสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.1 จัดตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
  - 3.2 คณะกรรมการและอนุกรรมการเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

4. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา
  - 4.1 มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ชุมชน และข้อมูลดำเนินงาน  
อย่างเป็นระบบ
  - 4.2 มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต
5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
  - 5.1 มีการนำเสนอข้อมูลของสถานศึกษา ชุมชน มาใช้ในการจัดทำ  
แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
  - 5.2 มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสถานศึกษา
6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับ  
ทราบและขอความร่วมมือ
  - 6.1 มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของหลักสูตร  
การศึกษาขั้นพื้นฐานให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ
  - 6.2 บุคลากรทุกฝ่ายอาสาที่จะช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตร  
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา  
เกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนผู้ปกครอง ครู และนักเรียน  
เพื่อนำไปใช้ ประกอบการพัฒนาความพร้อมสถานศึกษา
2. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน  
สถานศึกษาให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทราบ
3. สถานศึกษาจัดประชุมสร้างความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา
4. แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา
5. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือเครื่องใช้และอาคาร  
สถานที่
6. จัดทำสารสนเทศของสถานศึกษา
7. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ให้ผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน  
องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ โดยให้วิธีการที่หลากหลาย

## 2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

### 2.1 ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ปัญญา แก้วกียูร (2545, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของการจัดทำหลักสูตร  
สถานศึกษาว่า หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้น โดยจัดทำ  
องค์ประกอบต่างๆของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นรวมทั้งความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียน หลักสูตรของแต่ละสถานศึกษา จึงมีส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกัน แต่แตกต่างกันในส่วน ที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์ และความต้องการของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง แนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ ทักษะและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 28 – 40) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง แนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลก ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 64) ได้ให้ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้น โดยจัดทำตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นรวมทั้งความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียน หลักสูตรของแต่ละสถานศึกษา จึงมีส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกัน แต่แตกต่างกันในส่วนที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์และความต้องการของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประพันธ์ สักยกกุล (2549, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง แนวทางเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียน โดยมีการจัดทำเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องเรียนในแต่ละปีหรือภาคไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 5) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในสถานศึกษา ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ชนัท ธาตุทอง (2552, หน้า 63) ได้กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษา และจัดทำหลักสูตรขึ้นเองโดยมีมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานกลุ่มสาระที่กำหนดโดยประเทศชาติเป็นกรอบกำกับไว้ และเป็นตัวประกันคุณภาพของสถานศึกษาทั่วประเทศ ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงมีลักษณะที่มีเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น คุณภาพผู้เรียนที่จบหลักสูตรจะต้องได้มาตรฐานการศึกษา

ประสาธ เนืองเฉลิม (2553, หน้า 24-28) กล่าวว่าจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนโดยยึดเนื้อหาสาระจากหลักสูตรแกนกลางที่ปรับเข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนตามท้องถิ่นต่างๆ หรือจากเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อผู้เรียน หลักสูตรจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เน้นการใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับชีวิตของตนเอง

ทรัมป์, และมิลเลอร์ (Trump, & Miller, 1973, pp. 11-12) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่เตรียมการไว้และจัดให้กับนักเรียนหรือระบบโรงเรียน

วิลเลอร์ (Wheeler, 1974, p.11) กล่าวว่าจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน

แซส (Zais, 1976, p.14) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง เอกสารที่วางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดและทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ภายใต้การอุปถัมภ์ของโรงเรียน

ทอมสันและเกรก (Thompson, & Gregg, 1997, p. 10) ให้ความหมายการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน

โอลิวา (Oliva, 1997, p. 4) ได้ให้ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง สิ่งที่ใช้สอนในสถานศึกษา ชุติวิชาที่เรียน เนื้อหา โปรแกรมการเรียน ชุดของอุปกรณ์การเรียนการสอน ลำดับของกระบวนวิชา จุดประสงค์ที่จะนำไปปฏิบัติ กระบวนวิชาที่จะศึกษา ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินการภายในสถานศึกษารวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียน

สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเป็นแผนการจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยความร่วมมือของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้ มวลประสบการณ์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถเกิด การเรียนรู้ นำความรู้สู่การปฏิบัติและดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

## 2.2 พฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 29) ได้กำหนดพฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร วิสัยทัศน์สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิสัยทัศน์เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อเป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์สร้างความศรัทธา และจุดประกาย ความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด จากนั้นร่วมกันกำหนดภารกิจเพื่อแสดงวิธีการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติ สู่เป้าหมายตามความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์

2. การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดว่า นำมาเป็นแนวทางการจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายวิชา หน่วยการเรียนรู้จนครบ 8 กลุ่มสาระเป็นรายปีและรายภาค รวมทั้งการกำหนดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร สถานศึกษา สามารถดำเนินงานด้านการจัดทำ สาระของหลักสูตร ได้ดังนี้

3.1 การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค วิเคราะห์จาก มาตรฐานการเรียนรู้ตามช่วงชั้นที่กำหนดไว้ และระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน คุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยม ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีแต่ละภาค

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยการวิเคราะห์จากการเรียนรู้ จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การกำหนดสาระการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานแต่ละช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3.3 กำหนดเวลาและหน่วยกิต สถานศึกษาจะต้องกำหนดเวลาและหน่วย กิตให้สอดคล้องและเหมาะสมแต่ละช่วงชั้น ช่วงชั้น 1, 2 และ 3 กำหนดการเรียนรู้เป็นรายปี ส่วนช่วงชั้นที่ 4 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค ใช้เวลาการจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อ ภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยสถานศึกษาสามารถกำหนดรายชื่อของสาระการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

3.5 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ เป็นการนำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม

#### 4. การออกแบบการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

4.1 การจัดการเรียนการสอน ครูอาจารย์ ผู้สอนจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง และเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ นำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาลิขิตแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ

4.2 สื่อการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและแหล่งอื่น ๆ สื่อควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า

4.3 การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และปฏิบัติการวัดผลประเมินผลการศึกษา และดำเนินการวัดประเมินผล โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน ซึ่งเป็นการวัดความก้าวหน้าของผู้เรียนและการประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายปีและช่วงชั้นของสถานศึกษา

5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถแบ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง และกิจกรรมนักเรียนที่เป็นกิจกรรมตามความสมัครใจ มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน และกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพ็ญประโยชน์

6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดผลประเมินผล และเอกสารหลักฐานการศึกษา การจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียน

สามารถจบได้ 2 ช่วง คือ จบช่วงชั้นที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบการศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะต้องผ่านตามเกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

6.1 ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระตามสถานศึกษา

กำหนด

6.2 ต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน

6.3 ผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ของสถานศึกษา

6.4 ต้องผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

7. พัฒนาการส่งเสริมสนับสนุน สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร จะต้องพัฒนาระบบการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนในเรื่องต่อไปนี้

7.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว โดยสร้างสัมพันธ์กิจกรรมระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษา เน้นความร่วมมือซึ่งกันและกัน

7.2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งนี้ห้องสมุดอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นเพียงมุมหนังสือเพื่อการศึกษาค้นคว้าก็ได้

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ เป็นกระบวนการที่สถานศึกษาจะต้องสนับสนุนให้ผู้สอนใช้กระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยเน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียนและการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

7.4 สร้างเครือข่ายทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ จากครู สถานศึกษาเดียวกัน และในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนชมรมวิชาการต่าง ๆ ในรูปเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งบุคคลต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการจนครบรายละเอียดในทุกด้าน จะต้องเรียบเรียงภาระงานต่าง ๆ ให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

8.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

8.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

8.3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

8.4 รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

8.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

8.6 การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

8.7 การวัดและการประเมินผล

8.8 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 35) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรว่าเป็นการนำเอาหลักสูตรแกนกลางและสาระของหลักสูตรมารวมกันจัดทำ โดยให้มีความสมบูรณ์ในเรื่องของมาตรฐานช่วงชั้น มาตรฐานรายปี/รายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค เวลาเรียน หน่วยกิต คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 31) ได้กำหนด พฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย
2. การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสินผลการเรียน และเอกสารหลักฐานการศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549, หน้า 28) ได้เสนอแนะตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา
2. มีกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. มีวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายการจัดการศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4. มีโครงสร้างหลักสูตร

5. มีคำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งพื้นฐานและเพิ่มเติม

6. มีหน่วยการเรียนรู้

7. มีแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ประพันธ์ สักยกูล (2549, หน้า 71) ได้เสนอแนะตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา
2. มีกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. มีวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายการจัดการศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4. มีโครงสร้างหลักสูตร

5. มีคำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งพื้นฐานและเพิ่มเติม

6. มีหน่วยการเรียนรู้

7. มีแผนการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ฉันทน์ ธาตุทอง (2552, หน้า 84) กล่าวถึงพฤติกรรมกรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละช่วงชั้น และการจัดสัดส่วนเวลาเรียน

4. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นกลุ่มสาระ

4.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือและรายภาค

4.2 จัดทำคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค

4.3 จัดทำหน่วยการเรียนรู้

4.4 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

5. กำหนดสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6. กำหนดสื่อการเรียนรู้

7. กำหนดการวัดและประเมินผล

แซส (Zais, 1976, p.12) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมกรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้แกนร่วม แกนเลือก และแกนเสรี โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์มาตรฐานกลุ่มวิชา วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ และการนำเอารายวิชามาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ต้องบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้

โอลิวา (Oliva, 1997, p. 14) ได้กล่าวถึง การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ 2) การศึกษาสาระมาตรฐานการเรียนรู้ 3) การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค 4) การจัดทำคำอธิบายรายวิชา 5) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ 6) การจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

ทอมสัน (Thompson, 1997, p.13) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่า จะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย/จุดหมาย ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การผลิต การเลือก การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า พฤติกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย
2. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. จัดทำสาระของหลักสูตร
4. ออกแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคม
5. ออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสินผลการเรียนและเอกสารหลักสูตรการศึกษา
7. พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคม

### 3. การวางแผนการใช้หลักสูตร

#### 3.1 ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร

วิโรจน์ สารรัตน์ (2542, หน้า 35) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ การวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง กระบวนการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ เริ่มจากภารกิจ (mission) ตามด้วยจุดหมาย (goals) และแผน (plans) ที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (goal attainment)

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 75) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ การวางแผนการใช้หลักสูตรว่า หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในอนาคตให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ของแต่ละหน่วยงานโดยมีประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุด

วิชัย ดิสรุระ (2545, หน้า 85) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ การวางแผนการใช้หลักสูตรว่า หมายถึง การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการ พิจารณาถึงความพร้อมขององค์การ ตลอดจนปัจจัยที่ช่วยให้องค์การหรือ หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย และจัดทำแผนงานขึ้นมาเพื่อดำเนินงาน

สุรัสวดี ราชกุลชัย (2547, หน้า 110 -112) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การวางแผนกิจกรรมทางการบริหารโดยมีกระบวนการที่กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดไว้ล่วงหน้ามีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตแล้วกำหนดการพัฒนาในอนาคตที่เป็นไปได้เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานตาม “แผน” ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และบรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) เป็นเรื่อง

เกี่ยวกับอนาคต 2) เป็นการกระทำ 3) เป็นวิถีทางการกระทำที่ต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จตามเป้าหมาย

รังสรรค์ มณีเล็ก (2549, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร ไว้ว่า หมายถึง การวางแผน การกำหนดทางเลือกหรือแนวทางตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุดโดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประพันธ์ สักยกุล (2549, หน้า 36) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร ไว้ว่า หมายถึง การวางแผน การกำหนดทางเลือกหรือแนวทางตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุดโดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สมิต สัจฉกร (2550, หน้า 13) กล่าวถึงความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร ไว้ว่า หมายถึง การวางแผนการเตรียมเพื่อที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่งไว้ล่วงหน้าโดยมีการจัดแบ่งขั้นตอน จัดลำดับขั้นของงานหรือกำหนดวิธีการทำงาน พร้อมกำหนดเวลาที่ต้องการใช้เพื่อการทำงาน และการวางแผนจะทำให้การบริหารงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ฉนัท ชาติทอง (2551, หน้า 92) กล่าวถึงความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร ไว้ว่า หมายถึง การวางแผนการเตรียมเพื่อที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่งไว้ล่วงหน้าโดยมีการจัดแบ่งขั้นตอน จัดลำดับขั้นของงานหรือกำหนดวิธีการทำงาน พร้อมกำหนดเวลาที่ต้องการใช้เพื่อการทำงาน และการวางแผนจะทำให้การบริหารงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

โบแชมป์ (Beauchamp, 1985, p.120) ได้กล่าวถึง ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร มี 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับอนาคตของการตัดสินใจในปัจจุบัน
2. เป็นกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์
3. เป็นกระบวนการแห่งความคิดมากกว่าแบบแผนที่กำหนด
4. มีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย แผนกลยุทธ์ แผนระดับกลาง และแผนปฏิบัติการ

เดวิด แพรตต์ (David Pratt, 1994, p. 164) ได้ให้ความหมายการวางแผนการใช้หลักสูตร ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การและวิธีการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยวัตถุประสงค์ ขององค์การก็คือผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ที่จะให้บังเกิดขึ้น ณ จุดหนึ่ง ของเวลาในอนาคตที่ต้องการ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่หลักขององค์การคือการวางแผนและการวางแผนจะต้องเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ที่ต้องการจะบรรลุผลในอนาคตไว้ด้วย

ฟรานส์ (French, 1994, p. 12) ได้กล่าวถึงความหมายการวางแผนการใช้หลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การวางแผนกระบวนการที่เป็นทางการ โดยคำนึงถึงการบูรณาการหรือเชื่อมโยงระบบการตัดสินใจของหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่การกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการร่วมกัน

โรบบินส์ (Robbins, 1996 pp. 228-229) ให้ความหมายของการวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การกำหนดเป้าประสงค์หรือวัตถุประสงค์ขององค์การ รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์ทั้งหมดเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ดังกล่าว ตลอดจนการพัฒนาลำดับขั้นของการวางแผนอย่างครอบคลุมเพื่อที่จะบูรณาการและประสานกิจกรรมที่ทำให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การวางแผนจึงเกี่ยวข้องกับเป้าหมายและวิธีการ

โครว์ (Crow, 2006, p. 43) ได้กล่าวถึงความหมายการวางแผนการใช้หลักสูตรว่า หมายถึง การกำหนดงานที่จะต้องดำเนินงานในการวางแผนให้ได้ผลสำเร็จ จำเป็นต้องการวิเคราะห์ข้อมูลจากอดีตการตัดสินใจ ในปัจจุบัน และการประเมินความสำเร็จในอนาคต

จากแนวคิดสรุปได้ว่า การวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การกำหนดทางเลือกหรือแนวทางตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุดโดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

### 3.2 พฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 220) กล่าวว่า พฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตร มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการจะต้องดำเนินการ

1. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกชนิดที่มีอยู่ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ เช่น ตัวหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือครู คู่มือการประเมินผล ระเบียบการประเมินผล เอกสารตำรา แบบเรียน ฯลฯ

2. กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน กล่าวคือจะต้องคิด ค้นหา และใช้วิธีการทำงานใหม่ ๆ ให้ได้ผลงานที่ดีขึ้นเสมอ

ขั้นที่ 2 กำหนดหน่วยงานสนับสนุน จะต้องดำเนินการ

1. กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ทำหน้าที่รับผิดชอบในการใช้หลักสูตร เช่น กรมเจ้าสังกัด เขตการศึกษา สำนักงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอื่น ๆ

2. กระจายความคิด ยั่วยุ สนับสนุนให้หน่วยงานย่อยของแต่ละสังกัดดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

ขั้นที่ 3 กำหนดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

1. กำหนดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร ซึ่งได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการระดับกรม ผู้บริหารโรงเรียน และผู้บริหารระดับย่อยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดบุคลากรที่ต้องปฏิบัติตามหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ครูผู้สอน ผู้สนับสนุนการสอน นักวัดผลการศึกษา

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวทางการติดตามผลและการประเมินการใช้หลักสูตร

1. กำหนดรูปแบบการติดตามผลและการประเมินผลการใช้หลักสูตร
2. ติดตามผลและประเมินผลการใช้หลักสูตรตามที่ได้กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 27) กล่าวถึง พฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องจัดการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ ให้มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย คำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่องเน้นการสอนตามสภาพจริง ใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติและสิ่งพิมพ์เรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งสามารถจัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม ได้ดังนี้

- 1.1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
- 1.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน
- 1.3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
- 1.4 การบูรณาการแบบโครงการ

2. การจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนตามกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระ คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

- 2.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์

- 2.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ตามภารกิจ ดังนี้

- 3.1 การระดมทรัพยากรมาใช้ให้เกิดความคุ้มค่า

3.2 จัดเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

3.3 จัดให้มีสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.4 สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.5 ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนา

3.6 มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 48) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมแนวทางการวางแผนการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อการประเมินความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลง และเข้าใจหลักสูตร

2. การปฐมนิเทศนักเรียน เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและสามารถปรับตัวเกี่ยวกับการศึกษา

3. การจัดทำคู่มือครู ในการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

4. การจัดตารางสอน

5. การจัดครูเข้าสอนตามความรู้และลักษณะงาน โดยคำนึงถึงการแบ่งชั่วโมงที่เหมาะสม ตลอดจนภาระหน้าที่อื่นของครู

6. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์การสอน สื่อการสอน วัสดุฝึก อาคารสถานที่ รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางกายภาพ

7. การฝึกงานภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในวิชาชีพ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 224-225) ได้สรุปพฤติกรรมกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตรดังนี้ คือ

1. จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการ ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องควรจะต้องศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักสูตรที่จะนำไปใช้ให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อการปฏิบัติในแนวเดียวกัน และสอดคล้องต่อเนื่อง

2. จะต้องมืองค์คณะบุคคลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำหน้าที่ในการประสานงานกันเป็นอย่างดีในแต่ละขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้

3. การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนที่วางแผนและเตรียมการไว้

4. ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จ คือ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ดอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ตลอดจนอาคารสถานที่

5. ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้น ครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่และจริงจัง เริ่มตั้งแต่การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างเข้มข้น ให้การสนับสนุนด้านปัจจัยต่าง ๆ เช่น การประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูอย่างเป็นระบบ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพครูเป็นระยะ การไปทัศนศึกษาดูงาน และการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

6. ควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานที่มีผู้อำนวยการพิเศษ เพื่อสนับสนุนและพัฒนาครู ทำหน้าที่นิเทศ ติดตามผลและควรปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด

7. หน่วยงานและบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะจากส่วนกลาง หรือในส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และต้องได้รับการติดตาม ประเมินผลเป็นระยะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ

ธงชัย ช่อพฤษา (2548, หน้า 12) กล่าวถึง พฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตร ว่ามี 3 ประการ ดังนี้

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนจะออกมาในรูปของเอกสารหลักสูตร ซึ่งเอกสารจะช่วยขยายความหลักสูตรว่า มีความมุ่งหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไรและเกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียน สิ่งที่ได้จากกิจกรรมนี้จะออกมาในรูปเอกสารหลักสูตร ได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอนหรือแผนการสอน เพื่อให้เป็นแนวทางในการสอนที่จะพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติให้แก่ผู้เรียน

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมายการที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้าน มาเสริมโรงเรียนควรสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตร มาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงขนาดห้องเรียนและจำนวนนักเรียน การกำหนดครู เข้าสอนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมถึงความคล่องตัวในการบริหารงานการเตรียมการจัดสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนด้วย

3. การสอนของครู หัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ คือการสอน ครูจึงเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด ครูจึงเอาใจใส่ต่อการสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 274) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

1. การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้บริหารทำความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในเรื่องต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

1.2 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.3 การใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

1.4 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

1.5 การสอนซ่อมเสริม

1.6 การวิจัยในชั้นเรียน

1.7 การจัดตารางเรียน

1.8 หน่วยการเรียนรู้

1.9 แผนการจัดการเรียนรู้

2. การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดย

2.1 ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวผู้เรียนทั้งในด้านการศึกษาและปัญหาด้านอื่น ๆ ให้กับผู้เรียน

2.2 ตั้งศูนย์แนะแนวของสถานศึกษา

2.3 ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา

ในลักษณะการจัดกิจกรรม

เซเลอร์ (Saylor, 1974, p.7) กล่าวว่าพฤติกรรมกรวางแผนการใช้หลักสูตร นั้น เป็นกระบวนการที่บุคคลที่มีหน้าที่การวางแผนหลักสูตรต้องร่วมกันจัดทำแผนจัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนอย่างละเอียดและสามารถตรวจสอบแต่ละขั้นตอนว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร หากมีปัญหาก็สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใด และอย่างไรทั้งยังสามารถกำหนดสื่อการเรียนการสอน การประเมินผลเพื่อให้เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายกลุ่ม และรายบุคคล

روبินท์ (Robbins, 1998, pp. 131-160) ได้กล่าวว่าไว้ว่า พฤติกรรมกรวางแผนการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์
2. การคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
3. การกำหนดกลยุทธ์
4. การกำหนดมาตรฐาน
5. การติดตามทบทวนแผน

อะเลน อี คาลล์ (Arend E carl, 2009, p.5) สถานศึกษาที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแล้วก่อนนำไปใช้จะต้องวางแผนในการดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมาย ได้แก่

1. การวางแผนบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้บริหารทำความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

2. การวางแผนบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวในด้านการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพให้กับผู้เรียน หรืออาจจัดศูนย์แนะแนวของสถานศึกษา และร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษาได้แก่ บริการฝึกงานที่เป็นประโยชน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์สนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และจัดกิจกรรมที่สนองความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

3. การวางแผนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยระดมทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่าจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษามีสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำวิจัยพัฒนา และนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมการวางแผนการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. ทำการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาก่อนที่นำหลักสูตรไปใช้
2. การเตรียมการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ เช่น ตัวหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือครู คู่มือการประเมินระเบียบประเมินผลเอกสารต่าง ๆ
3. การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
4. มีการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนที่นำหลักสูตรไปใช้
5. มีการทดลองวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนก่อนที่นำหลักสูตรไปใช้
6. มีการทดลองการนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้
7. จัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

#### 4. การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

##### 4.1 ความหมายของการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

วิชัย ดิสสระ (2544, หน้า 89) กล่าวว่า การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการหรือวิธีที่ยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญ

กรมวิชาการ (2544, หน้า 89) กล่าวว่า การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การกำกับ ติดตาม สภาพปฏิบัติการการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545, หน้า 90) กล่าวว่า การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การวางแผน กำหนดวิธีการประเมิน และการประเมินผล ในการประเมินจะต้องประเมินในสาระสำคัญของตัวบ่งชี้ที่อธิบายถึงประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่ การนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งมีการประเมินทั้งในเรื่อง

ตัวหลักสูตร หรือประเมินแผน ประเมินการดำเนินงานตามหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ซึ่งทั้งสามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

กลิกแมน (Glickman, 1981, p.6) ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศ การใช้หลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง งาน และพันธกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียน การสอนโดยทั่วไป ส่วนการนิเทศการสอนนั้นเป็นชุดย่อยของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็น กระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและพันธกิจในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในสถานศึกษา โดยที่กระทำหรือทำงานโดยตรงกับครู

แทนเนอร์, และแทนเนอร์ (Tanner, & Tanner, 1995, p.143) ได้กล่าวถึง ความหมายของการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นบุคลากรในสถานศึกษา กระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงปรับปรุง การดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการ สร้างสรรค์และการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครูและนักเรียน เพื่อการปรับปรุง พัฒนา ผู้ถูกนิเทศ และสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์

#### 4.2 พฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545, หน้า 25-27) กำหนดพฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตร สถานศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. จัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับในสถานศึกษา
3. จัดทำเอกสารหลักฐานการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรปัจจุบัน
4. มีการรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐาน
5. มีการจัดระบบการกำกับ ติดตามและประเมินผล

ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 195) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการนิเทศการใช้ หลักสูตรสถานศึกษา มีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาและ งานวิชาการภายในสถานศึกษา ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของ บุคลากรในสถานศึกษาวางแผนนิเทศ สร้างเครื่องมือดำเนินการนิเทศเพื่อพัฒนาปรับปรุงการ ดำเนินการและรวบรวม วิเคราะห์ และสรุปรายงาน

2. การนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาและ งานวิชาการภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ การจัดเตรียมเอกสารข้อมูลหลักฐานร่องรอย กระบวนการทำงานและผลที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เตรียมบุคลากรทั้งภายในและนอก สถานศึกษารับการนิเทศจากภายนอก แจ้งผลการนิเทศไปแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ เพื่อนำ

ข้อเสนอแนะจากการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 197) กล่าวถึงพฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษาว่า เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหาร ซึ่งการนิเทศ ควรมีลักษณะเป็นการส่งเสริมร่วมมือ มิใช่เป็นการจับผิด บังคับ โดยมีหลักการในการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ช่วยให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจในหลักการและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร วิธีการนิเทศ อาจใช้การประชุมชี้แจง ปฐกษัตริ์ หรือ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตร

2. กระตุ้นให้ครูเป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่นักเรียน และชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง

3. ช่วยให้ครูกล้าแสดงออกในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้

4. ช่วยทำให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หวน พันธุ์พันธ์ (2549, หน้า 55) ได้กำหนดพฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้แก่ครูผู้สอน เช่น การสาธิตวิธีการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง

2. การทำให้ดูหรือสาธิต ซึ่งอาจทำด้วยตนเองหรือหาผู้อื่นมาทำใหดู

3. การศึกษาดูงาน

4. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน

5. การให้บริการทางวิชาการ เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน วัสดุอุปกรณ์ แบบเรียนหรือหนังสือค้นคว้า

6. การประเมินผลและวิจัยที่เกิดจากการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสังเกตการสอนของครู การใช้แบบสอบถามต่าง ๆ

7. จัดกิจกรรม กระตุ้นให้เกิดความเข้มแข็ง เช่น การประกวดแข่งขันต่าง ๆ

8. การฝึกงาน

9. การทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเกิดจากการจัดบรรยากาศทำงานที่ดี การอำนวยความสะดวกและบำรุงขวัญแก่ครู

ฉันท ชาติทอง (2552, หน้า 276) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา (ภายใน) โดย

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการของบุคลากรสถานศึกษา

1.2 วางแผนการนิเทศ

1.3 สร้างเครื่องมือ

1.4 การดำเนินการนิเทศเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการ

1.5 รวบรวม วิเคราะห์ สรุปและรายงาน

2. การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลหลักสูตรและงานวิชาการ

ภายนอกสถานศึกษา โดย

2.1 จัดเตรียมเอกสารข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอย กระบวนการทำงาน และผลที่เกิดจากการทำงาน บุคลากรทั้งภายใน/ภายนอกสถานศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

2.2 รับการนิเทศจากภายนอก

2.3 นำผลการนิเทศไปชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

2.4 นำข้อเสนอแนะจากการนิเทศไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหาร

จัดการหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา

กลิกแมน (Glickman, 1981, p.12) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. หัวหน้าหมวด สำรวจความต้องการ ความจำเป็นในการนิเทศจัดทำโครงการเสนอโรงเรียน

2. จัดประชุมครู อาจารย์ ร่วมพิจารณาปัญหาความต้องการ ความจำเป็น จัดลำดับความสำคัญของปัญหา

3. จัดองค์การโครงสร้างการดำเนินงานนิเทศ

4. ประชุมสัมมนาคณะทำงานกับครู อาจารย์ในหมวดวิชา

5. มอบหมายให้บุคลากรที่มีความเหมาะสมด้านความรู้ความสามารถ ประสานงาน เป็นกระบวนการนิเทศ

แทนเนอร์,และแทนเนอร์ (Tanner,&Tanner, 1995,p.149) กล่าวถึงพฤติกรรม การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1.ด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร จัดหาเอกสารหลักสูตรให้ครูศึกษา ส่งเสริมให้ครูที่สอนวิชาเดียวกันร่วมมือกัน

2.ด้านการปฏิบัติการสอน มอบหมายงานให้ตรงตามความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์ของครู ให้คำปรึกษา ส่งเสริมครูให้จัดชั้นเรียน จัดบรรยากาศ และใช้ผลการวิจัย

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ สำรวจ ซ่อมแซม ส่งเสริมการผลิต

4. ด้านการประเมินผลการสอน ติดตามดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ รายงานผลการจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาต่อโรงเรียน

5. ด้านพัฒนาบุคลากร ให้ความเข้าใจในหน้าที่วิธีปฏิบัติ ให้คำปรึกษาครูใหม่ ด้านการเรียนการสอน พัฒนาครูทางวิชาการ

โรบินส์ (Robbin, 1998, p.23) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการณ์เทศการใช้หลักสูตร สถานศึกษาไว้ 16 ประการ ดังนี้

1. ช่วยให้คุณมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะวิเคราะห์และแยกแยะปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้
2. ต้องทราบความต้องการของคุณ แล้ววางแผนการนิเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ
3. ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของครู และทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ แล้วพิจารณาหาทางช่วยแก้ไข
4. ชักจูงให้ครูช่วยกันแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน
5. แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้คุณได้ใช้ความคิด และลงมือกระทำเองให้มากที่สุด
6. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครู แล้วนำมาพิจารณา ร่วมกัน
7. ช่วยจัดหาแหล่งวิทยากร อุปกรณ์การสอน ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้แก่ครู
8. ช่วยจัดหาเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ให้แก่ครู
9. ช่วยให้ครูรู้จักจัดหาหรือจัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนที่ขาดแคลนด้วยตนเอง โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่
10. หาทางให้สถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่ใกล้เคียง มีความสัมพันธ์กัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
11. ต้องยอมรับนับถือบุคลากรที่ร่วมงานในโรงเรียนนั้น ๆ และแสดงให้เห็นว่าการนิเทศมีความสำคัญในสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย
12. ช่วยให้คุณได้แถลงกิจกรรม และผลงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา ให้ชุมชน ทราบโดยสม่ำเสมอ
13. ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกันและกัน
14. ช่วยประสานงานระหว่างสถานศึกษากับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
15. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ มาทำการวิเคราะห์และวิจัย
16. ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

มีดังนี้ จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. จัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศ ติดตาม กำกับในสถานศึกษา
3. การจัดทำเอกสารหลักฐานการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน
4. การรายงานการนิเทศปรากฏเป็นหลักฐานก่อนนำหลักสูตรไปใช้
5. การจัดระบบการกำกับ ติดตามและประเมินผล

## 5. การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

### 5.1 ความหมายการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2543, หน้า 192) ได้ให้ความหมายของการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรนั้นๆ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 27) ได้ให้ความหมายการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการร่วมกันภายในสถานศึกษาเพื่อสรุปการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละภารกิจ โดยชี้ให้เห็นถึงสภาพดำเนินงานในภารกิจต่างๆ มีประเด็นใดบ้างที่กำลังดำเนินการและมีประเด็นใดบ้างที่ยังไม่ได้ดำเนินการ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงจุดเด่น จุดแข็งในการดำเนินงานของสถานศึกษา สามารถดำเนินงานได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การรายงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและการประเมินผลการใช้หลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 4) ให้ความหมายการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งในด้านแนวทางการทำงาน รวมถึงปัญหาอุปสรรคมาจัดทำสรุปเพื่อรายงานสถานศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อรับทราบผลการดำเนินงาน

วิทยา ประชานุกุล (2548, หน้า 28) กล่าวว่า การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การสรุปผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาด้วยการเก็บรวบรวมผลการดำเนินงาน รายงานให้ผู้เกี่ยวข้อง สาธารณชนทราบและเขียนรายงานสรุปผลการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ

ครอนบาค (Cronbach, 1970, p. 231) ให้ความหมาย การสรุปผลดำเนินงานของสถานศึกษาว่า หมายถึง การรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูล เพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971, p.128) ให้ความหมายของการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

กู๊ด (Good, 1973, p.209) ให้ความหมายของการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การประเมินผลของกิจกรรมการเรียนภายในขอบข่ายของการสอนที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหาและผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการร่วมกันภายในสถานศึกษาเพื่อสรุปภาพการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละภารกิจ โดยชี้ให้เห็นถึงสภาพดำเนินงานในภารกิจต่าง ๆ มีประเด็นใดบ้างที่กำลังดำเนินการและมีประเด็นใดบ้างที่ยังไม่ได้ดำเนินการ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงจุดเด่น จุดแข็งในการดำเนินงานของสถานศึกษา

## 5.2 พฤติกรรมการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544, หน้า 201) กล่าวว่า พฤติกรรมการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เป็นภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การประเมินหลักสูตรจะต้องมีการวางแผน กำหนดวิธีประเมิน และการประเมินควรจะต้องประเมินในสาระสำคัญของตัวบ่งชี้ที่อธิบายถึงประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่ การนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร ซึ่งมีการประเมินทั้งในเรื่องตัวหลักสูตรหรือประเมินแผนการดำเนินงานตามหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ซึ่งทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก, หน้า 4-18) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินการและเขียนรายงาน ซึ่งการดำเนินการบริหารจัดการประกอบไปด้วย

- 1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน
- 1.2 รายงานผลการดำเนินงานพร้อมทั้งจัดส่งตามระยะเวลาที่กำหนด
- 1.3 ผลนำการรายงานเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ
- 1.4 เขียนรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการดำเนินงานรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการ (2545, หน้า 17) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษาว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาด้วยการเก็บรวบรวมผลการดำเนินงาน รายงานให้ผู้เกี่ยวข้อง สาธารณชนทราบ และเขียนรายงาน สรุปผลการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ

ถวัลย์ มาศจรัส (2545, หน้า 196) กล่าวว่าสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน
2. รายงานผลการดำเนินงานพร้อมทั้งจัดส่งตามระยะเวลาที่กำหนด
3. นำผลการรายงานเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ
4. เขียนรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 248-249) กล่าวว่าสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินในช่วงระหว่างการสร้างหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ประเมินหลักสูตรเมื่อสร้างหลักสูตรฉบับร่าง เสร็จแล้วก่อนนำไปใช้จริง ในการประเมินระยะนี้ต้องอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรทางด้านเนื้อหาวิชาทางด้านวิชาชีพครูทางด้านการวัดผลหรือจะให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือพิจารณาก็ได้

2. ประเมินหลักสูตรในขั้นทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ขาดตกบกพร่องหรือเป็นปัญหาให้มีความสมบูรณ์ เพื่อประสิทธิภาพของการนำไปใช้ต่อไป

ระยะที่ 2 การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร ในขณะที่ดำเนินการใช้หลักสูตรที่จัดทำขึ้น ควรมีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใดหรือบกพร่องในจุดไหน จะต้องแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม เช่น การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรในด้านการบริหารการจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 ประเมินการใช้หลักสูตร หลังจากที่มีการใช้หลักสูตรมาระยะหนึ่งหรือครบกระบวนการแล้ว ควรจะประเมินการใช้หลักสูตรทั้งระบบ ซึ่งได้แก่การประเมินองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การบริหารการใช้หลักสูตร การนิเทศกำกับติดตามการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น ควรดำเนินการใช้ต่อไปหรือควรจะยกเลิก

โบแชมป์ (Beauchamp, 1985, p.177) ได้กำหนดพฤติกรรมการดำเนินงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ดังนี้

1. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
2. ประเมินผลสรุปการใช้หลักสูตร
3. ประเมินผลการเรียนของนักเรียน
4. ประเมินผลระบบหลักสูตร

มูซุง ลี (Moosung Lee, 2006, p.140) กล่าวถึง การสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ประเมินหลักสูตรก่อน คือ การประเมินผลหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้เป็นการประเมินหลักสูตรเมื่อสร้างงานเสร็จแล้ว ผู้สร้างดูว่าดีหรือไม่เพียงใด มีข้อที่ควรแก้ไขและปรับปรุงอะไรบ้าง อาจจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือวิจัยดูก็ได้

2. การประเมินผลหลักสูตรในขณะที่ดำเนินการว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นนำไปทดลองใช้แล้วได้ผลเพียงใด เพื่อหาข้อบกพร่องจะได้หาข้อแก้ไขให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

3. การประเมินเมื่อจบโครงการ หรือประเมินเมื่อประกาศใช้หลักสูตรแล้ว ซึ่งเป็นการประเมินหลักสูตรที่ใช้อยู่แล้ว เพื่อที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เจสัน โฮลโลเวลล์ (Jason Hollowell, 2011, p.276) ได้กล่าวถึงการสรุปผลการดำเนินงานการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้ สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินการและเขียนรายงาน โดยมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานนำมาวิเคราะห์สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน เผยแพร่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าพฤติกรรมสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษาประกอบด้วย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน
2. รายงานผลการดำเนินงานพร้อมทั้งจัดส่งตามระยะเวลาที่กำหนด
3. นำผลการรายงานเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ
4. เขียนรายงานสรุปผลการดำเนินงาน
5. การดำเนินการร่วมกันภายในสถานศึกษาเพื่อสรุปภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
6. การสรุปสภาพดำเนินงานในภารกิจต่าง ๆ ตามหลักสูตร
7. การระบุถึงปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นจุดแข็งในการดำเนินงานของสถานศึกษา

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 1. งานวิจัยในประเทศ

วรรณภา พูนแก้ว (2546, บทความย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและเครือข่ายสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล 3) ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และวุฒิการศึกษา ภาพรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน 4) ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้

พัชริน ทับทิม (2549, บทความย่อ) ได้ทำการศึกษา ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน ต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 ใน 7 ด้าน คือ การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการสรุปการดำเนินงานของสถานศึกษา และการปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่าเกือบทุกด้าน ตลอดจนภาพรวมทั้ง 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และการดำเนินการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เพียง 2 ด้าน โดยมีด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เป็นความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่นๆ และ 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 เมื่อจำแนกตามสถานภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา ทักษะคิดต่อการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษาและขนาดของสถานศึกษา พบว่าเป็นความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิศิษฐ์ เจริญชัย (2550, บทความย่อ) ได้ทำการศึกษาการบริหารหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 – 2 ตามทัศนะของผู้บริหารและครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า 1) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 มีการดำเนินการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2

โดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านการวางแผน บริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการบริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการตรวจสอบ การนิเทศ ติดตามและประเมินผล ด้านการ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก 2) ผู้บริหารและครู ที่มีตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และสังกัดในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหาร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) โรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินการบริหารหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาด กลางและขนาดใหญ่ มีการดำเนินการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

น้ำทิพย์ ทะศรีแก้ว (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตร สถานศึกษาของโรงเรียนเอกชน จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารหลักสูตร สถานศึกษาของโรงเรียนเอกชน จังหวัดน่าน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติ ในระดับมาก โดยการวัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติในระดับมากกว่าด้านอื่น ส่วนของ ปัญหาทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีปัญหาในระดับน้อย ทั้งนี้ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีการปฏิบัติ ในระดับปานกลางและมีปัญหาในระดับปานกลาง

สมัย ทองมาก (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อม ในการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการใช้หลักสูตรโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่าทั้ง 3 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้าน การเตรียมความพร้อม รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการดำเนินการใช้ หลักสูตร ตามลำดับ 2) ปัญหาการใช้หลักสูตรโดยภาพรวมมีปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่ปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการดำเนินการใช้ หลักสูตรและด้านที่มีปัญหายอยู่ในระดับน้อย คือด้านการเตรียมความพร้อม และด้านการบริหาร หลักสูตร

อุตุร กลิ่นชิต (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียน เทศบาล 4 สันป่าก่อ จังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียน เทศบาล 4 สันป่าก่อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ทั้ง 7 ด้าน ภาพรวมมีการปฏิบัติมาก โดยสรุปผลแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ด้านการเตรียมความพร้อม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติมาก 2) ด้านการจัดทำหลักสูตร โดยภาพรวม มีการปฏิบัติมาก 3) ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยภาพรวม มีการปฏิบัติมาก 4) ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติ

มาก 5) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมมีการปฏิบัติมาก 6) ด้านสรุปผลการดำเนินงาน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติมาก

วิภาดา ศรีลาศักดิ์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนเขตเทศบาล เมืองมุกดาหาร พบว่า 1) สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารมีสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเมื่อพิจารณาทั้ง 7 ด้าน พบว่ามีสภาพการปฏิบัติบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากทุกด้าน 2) สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนสังกัดต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 4) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่าสภาพปัญหาสถานศึกษาให้ความสำคัญของหลักสูตรยังน้อยจึงมีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร และโรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตร ขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การทำวิจัยในชั้นเรียนยังมีน้อย ขาดความต่อเนื่อง การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลคุณภาพภายในสถานศึกษา ข้อเสนอแนะการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการสร้างความตระหนักที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสูตร มีการจัดอบรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นำบุคลากรไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย หรือโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญ เรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียน มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล คุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

## 2. งานวิจัยต่างประเทศ

นาเจล (Nagel, 1986, p. 114) ได้ทำการประเมินหลักสูตรการบริหารการศึกษาดุซงกีบัณฑิต มหาวิทยาลัยอาตรอน โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้แก่ดุซงกีบัณฑิต จำนวน 129 คน จากคำตอบของดุซงกีบัณฑิต 113 คน พบว่าส่วนใหญ่มีความพอใจในประสบการณ์ที่ได้จากหลักสูตรและหลังจากที่สำเร็จการศึกษาไปทำงานแล้ว ปรากฏว่าในหน้าที่ที่มีความก้าวหน้าเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามดุซงกีบัณฑิตได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรทำการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยเสมอและควรมีการสร้างแผนงานระหว่างมหาวิทยาลัยและบัณฑิตที่จบออกไปด้วย

โอดาร์ (Ota 1995, p. 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้นกล่าวคือยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกันการนำไปสอนพบความ

แตกต่างกันมีนัยสำคัญในด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหาและโดยรวมไม่แตกต่างกันสำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ความจำ ด้านความเข้าใจและโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ย้งฮวาน (Yonghwan, 1995, p. 2125-A) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นอิสระจากส่วนกลางโดยให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นและโรงเรียนของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พบว่า หลักสูตรแห่งชาติที่กำหนดมาจากส่วนกลางนั้นมีข้อจำกัดต่อความสำเร็จของการสอน ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงในการที่จะสนับสนุนให้โรงเรียนได้อิสระต่อนักเรียนในการเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมาจากพื้นเดิมของท้องถิ่นและปรัชญาของท้องถิ่นนั้นๆ โดยยึดหลักที่ว่า การให้ความรู้ทั้งหมดจะถูกกำหนดโดยผู้มีส่วนร่วมในท้องถิ่นโดยบทบาทของครูในชั้นเรียนควรที่จะกำหนดให้มีความแตกต่างจากการใช้หลักสูตรแห่งชาติ

ไบกอลส์ (Biglos, 1997, p. 1509) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ พฤติกรรมและกิจกรรมของผู้บริหารในการนำหลักสูตรเข้าไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียนในท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 67 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารได้อ้างถึงหลักสูตรที่ตรวจสอบนำมาใช้บ่อยที่สุดและนำมาใช้ในแนวนโยบาย วิธีการทำงานและการฝึกทดลองใช้ และเชื่อว่าไม่ใช่เหตุผลที่เพียงพอผู้บริหารได้ร่วมมือกับผู้ตรวจสอบเพื่อช่วยเสริมจุดยืนในการเปลี่ยนแปลง และเพื่อพัฒนาระบบในโรงเรียนให้แข็งแกร่ง การให้มีที่ปรึกษาภายนอกที่จะช่วยรวบรวมข้อมูล และสนับสนุนให้การปรับปรุงระบบโรงเรียนของผู้บริหารเป็นจริงได้ ผู้บริหารมีความเชื่อว่าพวกเขาเป็นแรงจูงใจที่จะช่วยเพิ่มระดับการดำเนินงาน และการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้ โดยใช้จุดเด่นและบทบาทของผู้ตรวจสอบและการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงด้วยเช่นกัน

เมอร์ด็อก (Murdock, 1998, p.24) เป็นการศึกษาหาข้อพิสูจน์การตรวจสอบการจัดการหลักสูตรที่นำไปใช้ในระบบโรงเรียนเอกชนใน Texas การตัดสินใจใช้เครื่องมือที่ได้รับ การสนับสนุนในแต่ละระดับและการยอมรับของผู้ปฏิบัติเป็นเครื่องมือที่เป็นจริงและผลกระทบของศักยภาพที่เป็นอยู่ของผู้ตรวจสอบผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารในสำนักงานที่ให้ข้อมูล การทำงานของผู้ตรวจสอบในรายงานการศึกษาของแต่ละโรงเรียนทั้ง 11 แห่ง พบว่านโยบายของคณะผู้บริหารโรงเรียนอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะนำมาตัดสินใจ นำมาใช้แสดงผลของหลักสูตร ซึ่งเมื่อวัดค่าออกมาแล้วเกิดการขัดแย้งกับเกณฑ์การตัดสินใจมาตรฐานของโรงเรียนกับท้องถิ่น และองค์การตรวจสอบการจัดการหลักสูตร ซึ่งเกณฑ์การตัดสินใจนั้นต้องมีการใช้รูปคำสั่งกับโรงเรียนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบระบบมาตรฐานที่กว้าง เอกสารหลักสูตรและโปรแกรมการดำเนินงาน

วิตเทอร์ (Wilther, 2000, p. 2176) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดพื้นฐานการศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาข้อมูลเพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI ซึ่งพบว่าทางโรงเรียนมีการวิเคราะห์ถึงพื้นฐาน

ของหลักสูตรว่า ควรปรับปรุงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และทำให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนจากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ด้วย จัดหาโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน ซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาทุกระดับ โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นในเรื่องของระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยการร่วมกันจัดระหว่างครูสมาชิกของชุมชนและนักเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน

มัวร์ (Moore, 2000, p.1437) ศึกษาเรื่อง ครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นพื้นฐานแห่งพิพธิภักดิ์ศิลปะที่ไม่ได้รับการบริการ ซึ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานทางด้านศิลปะสำหรับครูมืออาชีพ โดยการสำรวจครูซึ่งมีความไม่แน่นอน ด้านการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมขั้นสูงในการจัดการสอนศิลปะ ซึ่งครูมีความพร้อมความสะดวกในการเปลี่ยนแปลงในการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางด้านบทบาททางวรรณกรรม วรรณคดี คุณลักษณะ กลยุทธ์และทักษะความต้องการ เพื่อพัฒนาหลักสูตร เพื่อส่งเสริมการเป็นครูมืออาชีพ เพื่อเป็นการพัฒนาบทบาทของครู มีการฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดความรำคาญ ซึ่งพื้นฐานทางการวิจัยเหล่านี้มุ่งเป็นพื้นฐานเพื่อการออกแบบหลักสูตรที่จะใช้ต่อไปสำหรับปีที่ 3

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ผู้บริหาร และครู โดยเฉพาะคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์และจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และพนักงานครู สังกัดเทศบาลในจังหวัดลพบุรี สระบุรี และสิงห์บุรี ทั้งนี้ผลงานการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาครู และคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาและงานวิชาการของสถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น